SKOLJKA

Pravice za uprizoritev si pridržuje izključno založnik —
L. Schwentner v Ljubljani.

Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani.

ŠKOLJKA

DRAMA V TREH DEJANJIH

SPISAL

DR. ALOJZ KRAIGHER

LJUBLJANA 1911

ZALOŽNI L. SCHWENTNER

5. 16. 1911

65 0 705627

Narodna in univerzitetna knjižnica
Ljubljana

20160583

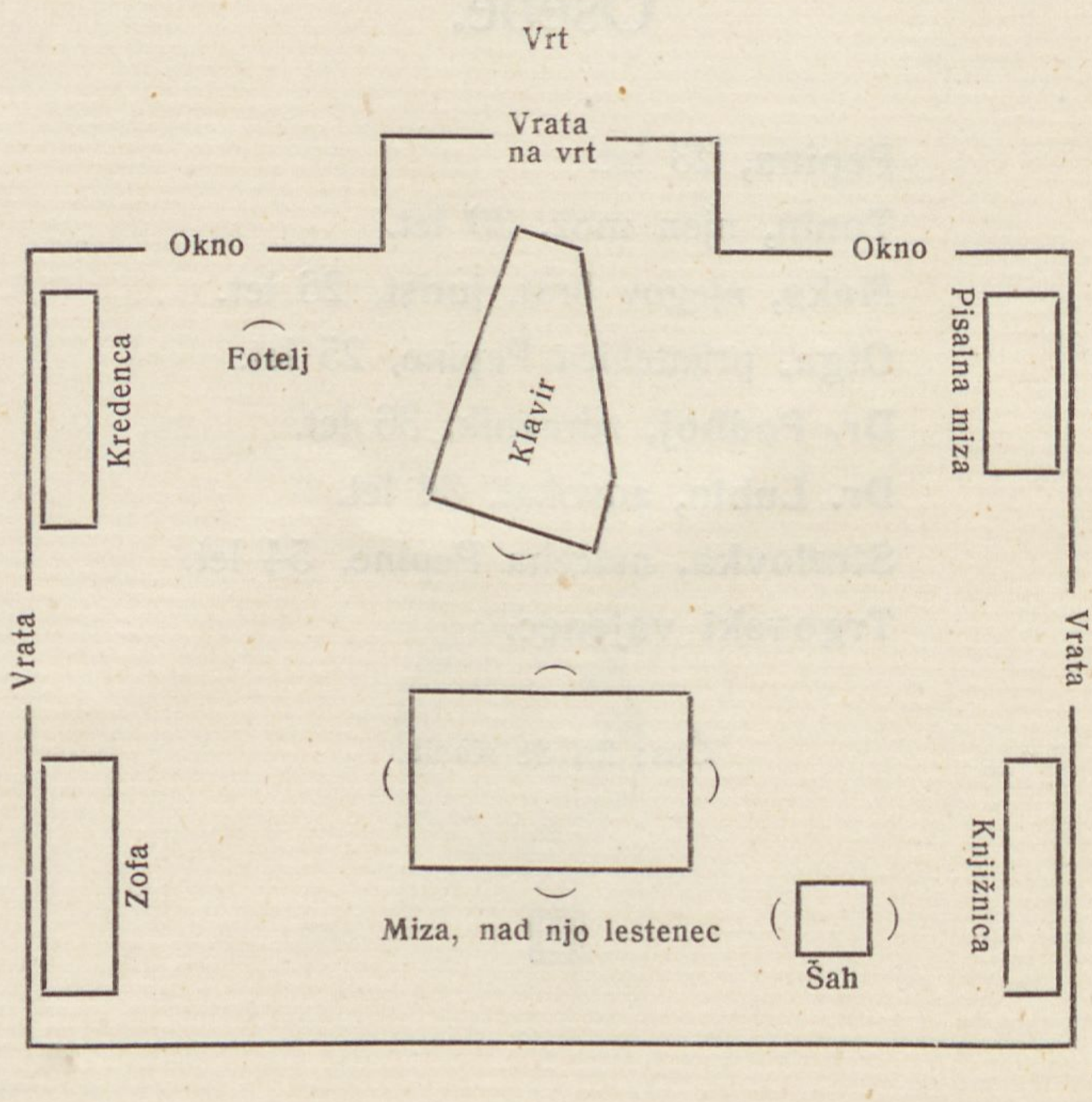
Zapisč. B - kveder

Osebe.

Pepina, 23 let.
Tonin, njen mož, 30 let.
Maks, njegov brat, jurist, 26 let.
Olga, prijateljica Pepine, 25 let.
Dr. Podboj, zdravnik, 36 let.
Dr. Lubin, advokat, 34 let.
Strelovka, mačeha Pepine, 54 let.
Trgovski vajenec.

Čas: fin de siècle.

PRIZORIŠČE:

Vrt
Vrata na vrt
Okno
Okno
Kredenca
Fotelj
Klavir
Pisalna miza
Vrata
Vrata
Zofa
Miza, nad njo lestenec
Šah
Knjižnica

I.

Prvi prizor.

Pepina, Tonin, Strelovka. (Sedé za pogrnjeno mizo. Pepina zadaj v sredi, Tonin na desni, Strelovka na levi. Na mizi krožniki, kozarci itd. Vidi se, da so ravno poobedovali. Pepina si lupi sôčno rumeno hruško, Tonin pije in si svalka cigareto.)

Pepina (se večkrat ozrè proti vratom na levi in posluša z roko ob ušesu). Pa da se more človek tako dolgo valjati po postelji?! Saj ni prišel tako pozno — slišala sem ga. (Pogleda vprašujoče svojo mačeho, ki pa se ne zmeni zanjo in si počasi ter previdno trebi zobe). Ali še ni nič jedel danes?

Strelovka (s hudim pogledom). Ti se tudi brigaš zanj kakor za kako cartkano dete. (Se ozrè lokavo in od strani na Tonina). Malo preveč, se mi zdi.

Pepina. Moj Bog, saj je naš gost!

Tonin (malomarno Strelovki). Ali ste mu nesli kaj gor?

Strelovka. Zjutraj je prišel dol in zahteval zajutrka; potem pa je rekel, da zopet leže in naj ga ne kličemo.

Pepina (se skloni nad krožnik in vgrizne v hruško, da se ji sok cedi od ustnic. Izpod čela mačehi). Ali je bil truden? Kako je izgledal? Zaspano? Skrokano?

Strelovka. Teci k njemu in ga vprašaj! Mogoče čaka nate.

Tonin (vstane od mize in začne šetati po sobi).

Pepina. Mislite? No, ves svet ravno še ni umerjen po vašem vatlu.

Strelovka. Pa tudi po tvojem ne . . . in ne po Maksovem. Če ti ima kaj drugega na jeziku, nego večno tega študenta? Kakor ga ni pri mizi, pa ne ve, kam bi od nestrpnosti in dolgočasja. Z nami se nimaš kaj pomeniti, (poškili k Toninu) smo preneumni, seveda!

Pepina. Za božjo voljo, saj res! Pomeniva se malo, mamica! O turistiki! Literaturi! Kaj mislite o Cankarju? — In o umetnosti? — Ali pa o coprnicah, mamica? . . . O vašem protinu? . . . Koliko zabave! In da ne pozabim: naročila sem neko pasto za kocine na vaših licih. Imenitno, pravim vam. V treh urah so kakor obrite . . . in mogoče celo bradavice izginejo. Pomislite maminka!

Strelovka (resnobno, komaj da ošvrkne z zaničljivim pogledom Pepino, ki ji s prstom dreza po licih, položi ploskoma roki na mizo in vpraša Tonina). Ali ti prinesem čašo kave, Tonin?

Tonin. Prosim, mama! Kedaj je prišel Maks domov?

Strelovka (vstane, da gre po kavo). Po polnoči enkrat, jaz ga nisem čula. Ona ti lahko . . .

Pepina. Seveda sem ga slišala! Še ni bila ena . . . Čitala sem, saj si me videl, Tonin. Maks je bil bržkone še v kavarni, ko se je vrnil s hribov.

Strelovka (odide na levo).

Drugi prizor.

Pepina, Tonin.

Pepina. Da se mu je ljubilo, hoditi še v kavarno? Tri dni je lazil po hribih in se vozil po železnici — in nazadnje se mu še spat ne mudi. Bogve, kje je večerjal? (Pogleda Tonina izpod obrvi, prežeče na pol, na pol boječe). Ali sta se kaj sprla, predno je bil šel?

Tonin (postane). Midva?

Pepina (mu hitro umakne svoj pogled in si nervozno nalije kozarec vode). Ah, ta turistika! Sicer pa čisto razumem, da se človek navduši zanjo. Maks pravi, da mu je, kakor bi se odpravljal na boj, kadar gre v hribe. Pri vsakem koraku se mu zdi, kakor bi zabijal v zemljo dokument: to so naša tla! In kadar se srečuje z nemškimi turisti, jih pozdravlja s pogledi, — o, kako si ga predstavljam! —, ki so same prime in kvarte in sekunde. Bije se za posest planin. A kadar se vračajo kakor roparji in nosijo v očeh seboj vse to neizmerno bogastvo, ki so si ga nabrali tam gori, izpraskal bi jim oči . . . (se nenadoma prekine in se ozre za Toninom. Malo nesigurno) Kako da tudi ti nimaš smisla za planinstvo, tvoj brat pa . . . (se zopet prekine in nestrpno trže rese ob robu namiz nega prta).

Tonin (malo porogljivo). Morda se pa pri tebi izbuba nepričakovana turistinja! Te simpatije do Maksa...

Pepina (se nervozno, a odločno obrne na stolu in seže z desnico h klavirju; udari par tipk in vstane sunkoma). Da! Udeležim se prve partije, ki se odpravi na Triglav. Blagovoli računati s tem! (Vitki stas se ji ponosno vzpne v gladkem in tesnem domačem oblačilu; v hipu je izginila vsa nervoznost z njenega obraza. Z roko ob ušesu prisluškava trenotek proti vratom na levo, potem pride počasi v ospredje in se obrne — malo stisnjenih oči — proti možu). Olga pojde; dr. Podboj pojde; upam, tudi Maks . . . tebi se ne bo zdelo vredno; stori, kakor hočeš!

Tonin (pereče). Ne pozabi na Lubina, ki pride danes. Pridržiš ga nekaj dni in povabiš seboj. To bo zelo zanimivo: vzbujanje spominov na strmi skali, med nebom in zemljo . . .

Pepina (malomarno). Prizanesi! Tvojega sarkazma ne prebavljam.

Tonin. Sicer pa ne vem . . . Ali si ne bosta na poti drug drugemu? Maks ali Lubin?

Pepina. Tebi bosta na poti oba. Ne vem, čemu jih kličeš tu sem?! Posebno imenitno je, da se ti je zaželelo Lubina. Radi mene ga lahko že danes zopet odsloviš.

Tonin (nenadoma razkačen). Zakaj se igraš z Maksom? Ali je treba dvoriti takemu fantalinu? Domišljeval si bo bogvekaj . . . kdo bo odgovoren?

Pepina (prisluškuje na levo, mirno). Radi Maksa se nič ne vznemirjaj, on izhaja tudi brez tebe.

Tonin (srdit nad njenim prisluškavanjem). Pa bi res raje gor stekla in mu pomagala iz postelje.

Pepina (z osorno-odločnim pogledom). Ti sumničiš nekoga?

Tonin. Kaj jaz vem, koga naj sumničim?! Tebe! Zakaj mi nisi žena, kakor . . . (Zamahne z rokama in se obrne od nje).

Pepina (ga začudeno pogleda, potem se zasukne na peti in šeta po odru, polglasno pojoč).

Jaz pa vem, ena dušica
zame živi na svetu . . .

Tretji prizor.

Prejšnja, Strelovka.

Strelovka (postavi skodelico črne kave na mizo). Ali ne pride z brzovlakom dr. Lubin? Menda bo čas . . . saj si mu hotel iti naproti?

Tonin. Ah, res! Je sladkor že v kavi?

Strelovka. Je, Tonin! (Pospravlja počasi po mizi). Kako se sedaj obrne ta pravda? Lubina hvalijo kot odvetnika.

Tonin (sreblje kavo in si natoči kozarec vode). Vrag vedi! Ali ste mu pripravili sobo?

Strelovka. Naročila sem Ančki; mislim, da je uredila.

Tonin (je izpil; si prižge novo cigareto in odide na desno). Zbogom!

Četrti prizor.

Pepina, Strelovka.

Pepina (sitno). Zakaj se vi sami ukvarjate s tem pospravljanjem? (Pokaže na mizo). Ali bi ne mogla tudi v obednici streči Ančka? Kako to izgleda, kadar kdo pride?! . . .

Strelovka. Tebi je pač velika skrb, kako to izgleda z mano. Ali sem ti že zopet na poti? Ali se naj hitro nekam skrijem, da boš sama z Maksom, kadar pride?

Pepina. Mislite, da ne vem, čemu se toliko silite? Prilizniti se mu hočete in prikupiti . . . da bi spoznal, kako nenadomestljiva ste pri gospodinjstvu . . in vas ne bi na cesto postavil, kadar pride čas . . .

Strelovka. Kadar pride čas, da se pogreznejo tla pod teboj . . . Jaz samo čakam tega trenotka. Tako neumen pa vendar ni, da bi mirno trpel, ko se ti z drugimi zabavaš pod njegovo streho.

Pepina. Ah, dajte no, pridigujte no, mamica! Najvzglednejša, najpravičnejša mamica! Saj to je bilo samo obrekovanje takrat, ko se je krohotalo celo mesto vašim zaljubljenim pismom na vašega komija . . . ki ste mu lastnoročno pospravljali posteljo v podstrešju! In oče vas ni postavil na cesto, čudno!

Strelovka. A tebe, kača, tebe še doleti tudi to. Jaz ne bom molčala več dolgo: preveč mi je že teh komedij. Njega ti pa tudi nakurim, tvojega študenta!

Pepina (se strese). Brrr . . . s takimi stariši! Če si človek narobe izbere stariše . . . še vedno so prijetnejša družba moje srnice. (Odpira kredenco in išče nekaj). Kje je sladkor? (Izvleče pločevinasto škatljo iz predala, posluša za trenotek proti vratom na levo, potem odide hitro na vrt).

Peti prizor.

Strelovka, potem **Maks.**

Strelovka (pospravlja po mizi, polglasno mrmrajoč sama s seboj, s hudimi pogledi za Pepino).

Maks (pride z leve, poišče časnik na pisalni mizi in sede z njim na zofo spredaj, da bi čital).

Strelovka (čemerno). Ali boš kaj jedel?

Maks. Hvala! — Ali pa mi dajte tisto hruško!

Strelovka (mu jo da; čez nekaj časa). Ali je kaj posebnega po svetu?

Maks (jé in čita). Nič takega.

Strelovka. Kaj si se potem tako zamaknil? Ali sem tudi tebi že odveč?

Maks (jo začuden pogleda). Kaj mi boste odveč?

Strelovka. Izgleda tako . . . če pa nimaš besede za človeka!? (Popiha par praškov z namiznega prta). Sedaj si že cel mesec pri nas . . .

Maks (odloži časnik; z nasmehom). Torej je že dovolj?

Strelovka. Dovolj?! Ali se moraš precej razkoračiti nad menoj? Tak si kakor Pepina; e, se vam bo še vtepalo, otroci. (Se hoče odpraviti s posodo).

Maks (vstane). Čemu ste razžaljeni? Ali je čudno, da se zamaknem v časnik, ko ga že tri dni nisem čital? — Torej ste mi hoteli nekaj povedati?

Strelovka. Kaj bom pravila, reva? Saj ste vsi nad mano, kakor bi bila jaz kriva, da ste vsi umazani v srcih. — (Postavi posodo zopet na mizo in sede na stol. Obraz si zakrije s predpasnikom ter skuša zajokati). Kako sem zaslužila to, moj Bog! (Vzdihne parkrat globoko, potem si obriše solze in hoče vstati).

Maks. Ali kaj pa imate, za božjo voljo?

Strelovka (hitro in srdito). Kaj imam? Torej zakaj smo te prosili, da pridi za nekaj časa k nam? Ali nismo pričakovali, da ju izmiriš? Vedno si bil tako pameten, vsako stvar si znal postaviti na pravo mesto, a sedaj... (Se ji hipoma zopet milo stori). Hihihi... in jaz sama sem si izmislila, neumna butica!

Maks. Torej pa pojdem zopet.

Strelovka (hitro). Pojdi, Maks, prosim te! Samo pojdi! (Si obriše solze). Kako sem bila vesela, ko si prišel! Vsi so te hvalili, kako si možat in resen, brez vse lehkomiselnosti. Tonin te ima rad, on je naravnost ponosen nate. In mislili smo... oh — ja, kaj vse človek upa! Mislili smo, da ju bo sram pred teboj.., obeh da bo sram; zlasti pa Pepine, ko te bo videla

tako idealnega, s tvojimi nazori o plemenitosti in poštenosti . . . In upali smo, da se mu zopet približa. — Saj Tonin ni slab človek, vsega je kriva Pepina. Ta ne zataji svojega očeta — Bog mi odpusti grehe! — A nate smo računili . . . Ko bi se bil ti s Toninom zvezal . . .

Maks (nervozno). Kako bi mogel jaz tukaj pomagati? Ali naj bi jima bil cepil ljubezen?

Strelovka (mogočno). Molči, ki si se pregrešil nad svojim bratom!

Maks. Ali lepo vas prosim!

Strelovka. Dobro si nas ukanil! Ne pridi mi preblizu, da se me ne dotakneš. Strah me je pred teboj! (Vstane in pospravi posodo). Saj bi ne rekla! Dolgo sem gledala in sem molčala. In kako je delala!? Mnogokrat mi je bilo, kakor da ga hoče naravnost prisiliti, naj jo ubije . . . Ampak kar se sedaj godi . . . O, ga ne poznate Boga nad seboj, ki kopičite greh in prešestvo!

Maks. Ali — kaj hočete torej?

Strelovka. Misliš, da mi utajiš? Prešestnik in krvosramnik! (Se obrne proti vratom). Pojdi! Še danes pojdi! Ali pa bi bil gori ostal, — na svojih planinah . . . Da te ni prekopicnila roka božja v kak prepad! — No, kadar se Toninu oči odpro . . . Saj je že itak nasajen, da ni govoriti z njim. In jaz sem upala, da me pošlje v toplice . . .

Šesti prizor.

Prejšnja, Pepina (z leve).

Pepina (pride zasopla z vrta in se začudeno ustavi pri vratih. Pogleduje sedaj Maksa, sedaj mačeho; potem stopi k zadnji, se skloni ter ji pogleda v obraz). Mamica? Ali je jokala mamica? (Maksu). Ti grdoba ti! Kaj si naredil mamici? — Ubožica! (Ji pogladi lica z rokama).

Strelovka (odskoči). Pusti me, ti . . .

Pepina. E, mamica, pa vendar nimate korobača za hrbtom?

Strelovka. Korobač si sama spletaš, ženska! (Odide na levo).

Sedmi prizor.

Pepina, Maks.

Pepina (steče veselo k Maksu in ga burno poljubi). Dečko moj dragi! Kako ti je bilo v gorah? Ali veš, da si me razžalil? Tri dni si mogel živeti brez mene.

Maks. Bil je zadnji čas, Pepina.

Pepina. Ne budali! Kaj naj te briga tisto oficijelno planinsko navdušenje? Markirati znajo tudi vodniki.

Maks. Ah, moja ljuba! Jaz sem se bil odpravil, ker sem začutil neizogibno potrebo, da grem, da sem nekaj časa sam. Človek si nabere toliko balasta tu doli . . . in do sedaj se mi je bilo še vedno posrečilo: na planinah sem se otresel in osvežil, da je bilo veselje.

Pepina. Torej nisi šel markirat? Kod si hodil?

Maks. Pač, na Jalovec sem zaznamoval novo pot. To je še precej zapuščen del naših Alp.

Pepina. In rabil si cele tri dni, da si se — osvežil? Zakaj te ni bilo včeraj zvečer naravnost domov?

Maks. Zdelo se mi je, da sem bil še vse premalo sam . . .

Pepina. A jaz sem te čakala . . . In danes dopoldne?

Maks. Malo sram me je bilo, Pepina; še vedno me je malo sram . . . Tonina sem se ženiral.

Pepina. Torej sta se vseeno nekaj sprla?

Maks. Ne, ne! Hotel sem s teboj govoriti prej. Odločil sem se . . . Ah, kako je to človeku! Ko bi se mogel za vedno skriti tam gori kje v pozabljeni planini . . . Kako divna je tista samota v brezgrešnem gorskem zraku! Obrneš se lahko, kamor se hočeš, in nikomur ne stopiš na nogo, nikomu ne butneš ob čelo . . . Tu doli pa . . .

Pepina. Ali ti si mi lep, ljubček! Tri dni ga ni bilo pri meni, bogvekod se je klatil . . . in sedaj mi razklada svojo planinsko sentimentalnost. Jaz pa sem čakala nate in hrepenela . . . spremljala sem te po onih strmih stezah in rovih, ki te vsak hip lahko zavedejo v prepad . . . in videla sem te, kako si korakal z odprto srajco na razpotenih prsih, razgretih lic . . . Ko bi mogla vsaj s teboj, da bi te imela pred očmi! Ti pa hodiš sam in bogvekje so tvoje misli?! Pa si vendar tudi name malo mislil, dragi?

Maks. Mnogo. Lepe misli pridejo človeku, ko leži sredi pečin v tistem jasnem, eternem zraku in si koplje oči v sinjini neba! Saj — da ti po pravici povem, — ravno zato me je gnalo na planine, da bi premišljal o tebi, o naju obeh . . . Kakor bi padlo vse blato s človeka, ves prah, ki si z njim smetimo duše v tem nelepem življenju tu doli . . .

Pepina (z bleščečim pogledom). In? . . .

Maks. In zato bo drugače sedaj, Pepina. Človek postane tako dober tam gori! Ko se je zjasnilo v meni, ko je sklep dozorel . . . (Pepina se nežno privije k njemu; on se v zadregi odteguje). Haha . . . kot da me hoče znova zaprašiti dolina!?

Pepina. Ah! Saj je tudi meni, kakor da sem bila v gorah. Visoko, visoko! In kakor bi se bila okopala, kakor bi si bila dušo okrtačila v onem tenkem, prozornem zraku — tako čisto in jasno je v meni. In toliko dobrote je v meni, Maks! Kako bi rada, da me ne bi nihče sovražil! Glej, mačeho mojo! Sovraži me, kakor pekel; a v meni so nebesa . . . Odpuščanja jo prosim pri prvi priliki. Grdo je živela ona, pa tudi jaz sem se valjala v blatu. In vendar ne čutim krivde v svojem srcu . . . Ko si prišel in si me povedel v višave iz mojih nižin, je padla raz mene vsa umazanost in greh in zloba . . . In sedaj mi je praznično pri srcu; kakor bi slavila kako svečanost, mi je. In življenje je nedelja. Ah — kljub grehu in preko greha! Ker preko greha in vesti in obzirov pelje pot k sreči. — Ali ne, ljubček?

Zakaj si zamišljen? Ali ne čutiš kakor jaz? Ali ne čutiš, da si kralj? . . . Ker jaz sem kraljica! V kraljevskih oblačilih, z dragulji in briljanti posejanih, z diademom v laseh te popeljem zkozi življenje . . . Ali ne odseva svet od žarkov moje sreče? Ali te ne boža solnce, ljubček, — čeprav te stresajo sence? — Kakšne sence ti leže na čelu, dragi? Ljubi? — O, kako sem ti hvaležna, da si me dvignil k sebi! Tako prozorno je vse pri tebi . . . in kakor kristal je življenje! Tako daleč vodi pogled, tako brezmejno daleč — in vse je tako blizu! . . .

Maks. Ti si poet, Pepina!

Pepina. In ti si cinik, moj dragi! Od kod te sence na tvojem obrazu?

Maks. Sence življenja, pečin življenja . . . Ali ne stojiva ob propadu, draga? Ko bi ti zmanjkalo nenadoma tal pod nogami?

Pepina. Komur se v glavi vrti, naj ne hodi na gore. A meni se je resnično zvrtelo, Maks: zvrtelo se mi je od sreče. Kako te ljubim, dragi! . . . In magari ob propadu! Naj se ruši in trga kamenje pod nogo — toliko razkošnejša je moja sreča.

Maks (tišje). V grehu ni sreče, Pepina.

Pepina. V grehu? — A sreča je — in torej ni greha.

Maks (v zadregi). Ko bi bila z mano tam gori . . . tam bi lahko govoril. Mislil sem, da se je zjasnilo v meni . . .

Pepina. Kje je tvoja jasnina, dragi? Kakor bi jo bile megle prepregle . . . Ali ni ljubezen jasnina? . . .

Maks. Dobrota je jasnina. Lahka vest je jasnina.

Pepina. Vest? (Ga globoko in pozorno pogleda, pa se hipoma zopet nasmehne). Ne šali se, duša! Ali mi hočeš razpaliti ljubosumnost? Ali si želiš še večje ljubezenske norosti, nego pleše v meni? Saj sem vendar v ekstazi, ljubček! . . .

Maks. Ekstaza je greh, Pepina.

Pepina. Že zopet greh? A ljubezen, Maks?

Maks. Greh ni ljubezen.

Pepina (se zdrzne). No, ti si mi pravi! Kaj je s teboj? — (Zbegano). Ali sem še kraljica? Ali ni nedelja danes?

Maks. Petek je, Pepina.

Pepina (hitro, z nasmeškom). Da, ti si petkov, Maks! A kod si se klatil? Ti nisi bil v gorah . . . Bogve, kod si hodil, da je padla mora nate?!

Maks (sede na zofo). Govoriva pametno, Pepina!

Pepina (hitro). Nič ne govoriva, ljubček! (Mu sede na koleno in ga objame krog vratu). Ti danes ne znaš govoriti, pusti meni besedo! Ti moraš zopet na planine, Maks! In jaz pojdem s teboj. V samotno planinsko kočico se zatečeva . . . V hlevu bi dišalo po kozah, ki bi se prerivale in meketale v staji; v kotu pastirji krog ognja, plašni in v zadregi pred nama . . . A v senu na podu bi si postlala ležišče, mehko in šumeče . . . Skozi

špranje v strehi bi gledale zvezde . . . In kakor bi se zganila, bi nategnil pastir ušesa in bi škilil na pod in vroče bi mu prihajalo krog srca. Midva pa bi si komaj upala dihati, šumenje sena bi naju strašilo . . . in vendar bi si hrepenela nasproti . . . Maks! (Ga burno objame). Ali ne govorim jaz lepše, dušica? (Mu stisne lica med rokama ter se mu približuje z ustnicami, potem zapoje tiho in blaženo).

Jaz pa vem, ena dušica
zame živi na svetu . . .

Maks (je povesil oči, obraz se mu je mučno zategnil). Pepina, ne!

Pepina. Ali si bolan, Maks? (Poklekne predenj ter mu boža roko.

Maks. Nisem bolan. (Trkanje na desni.) Ali — nekdo prihaja, Pepina. (Plane v strahu pokonci in beži proti vratom na desni.

Pepina (nevoljno). Naprej!

Osmi prizor.

Prejšnja, Olga.

Olga (pride skozi vrata na desni). O, gospod doktor, kakšna sreča! Torej ste zopet doma? — Servus, Pepina!

Maks (ki mu je hipoma odleglo, veselo). Poklon, milostiva! Zeló sem vam hvaležen za prisrčen sprejem.

Olga. Kdo vas ne sprejme prisrčno?

Pepina (nevoljno). Ah, poglej ga! Bil je v hribih in vrnil se je sentimentalen kakor sama sveta božična noč.

Olga. Kateri Gorenjec ne pride sentimentalen s hribov? Poznala sem Gorenjca . . . na Dunaju je bilo in študent je bil. Lepo brado je imel. Mehko, rjavo — slast! In bilo je čudno, kako so ga vlekle gorenjske gore. Hipoma me je popustil — bil je pač malce pobožnjaški — in sredi semestra jo je pobral v samotne bohinjske meli. Pisala sem mu; a jeseni — mesto da bi se bil vrnil študirat, je šel na planino in se je obesil.

Pepina. Ustrašil se je torej študiranja.

Olga. N-na! Ali resnično: kdor je vzrastel v tistih divjih pokrajinah, se ne more privaditi življenju zunaj. Ali ga niste poznali, gospod doktor?

Maks. Poznal sem ga; a njegove tragedije nisem poznal.

Pepina. Tvoje ljubezenske zgodbe so vse tragične, Olga.

Olga. Ravno nasprotno! Ali niso komične? — Poglej samo moj zakon! To vendar ni tragika?! Na cesti sva se spoznala, šla sva skupaj v cirkus in v štirinajstih dneh sva bila mož in žena. Meni je ostal popolnoma vtisk, da sva se poročila v cirkusu.

Maks. Zeló eksotično!

Olga (naivno). Če ga nisem ravno radi tega vzela? —

Maks. Radi eksotičnosti, gotovo! Saj ima tudi človek pri Vas vtisk, kakor da ste od bogvekod . . . iz devete dežele. Nekaj romantičnega je krog vas . . . in kadar se vam približam . . . mi zadiši po datljih . . . Resnično!

Olga. N-na! Vi — sladkosnedež! A zakaj ste samo od daleč omedlevali? — Haha, kakšna zabava je bila s temi študenti! Vsi so se ozirali in stopicali za človekom; a komaj si je kdo drznil dvigniti klobuk, pogledal je boječe postrani in zardel je — joj! (Koketno). Tudi vi ste bili med njimi, gospod doktor!

Maks. Gotovo! Kdo ni bil? Cela gimnazija! A občudovali smo vas skoro tako nekako . . . strahoma . . . kakor kakega profesorja. Morda nas je bilo malo sram pred vami . . . nevedni kakor smo bili v ljubezni. A vi — profesorica ljubezni, kakor smo vas zmerjali — to ni bil navaden ideal!

Olga. Profesorica ljubezni? To je dobro!

Pepina. Profesijo si obdržala, Olga.

Olga. N-na! Mislim, da sva koleginji. — A to je res dobro: profesor! Tista goska, ki sem bila takrat? Tu je bilo treba zagrabiti, gospod doktor! Poglejte, moj mož je zagrabil . . . Ali veste, da sem bila že takrat malo zaljubljena v vas?

Pepina. Že? — Sedaj se pripravi, Maks!

Olga. Ti vendar ne boš ljubosumna, Pepina? Ah, jaz sem vedno lažje izhajala z moškimi nego z ženskami.

Pepina. Razen s svojim.

Olga. Ali se nisva prijazno ločila? On k sobarici, jaz s fantom na kolodvor . . . Clara pacta, boni amici . . . Adijo!

Prav po cen' ga pa res ne dam,
svojega možiča;
al' ga bom zamenjala,
al' ga bom prodala.

In jaz sem za menjavanje. Pa vi, gospod doktor?

Maks. Tudi. Gotovo.

Pepina. In vest, Maks?

Olga. O, hinavke!? Poglejte jo, gospod doktor, človek bi mislil . . .

Pepina. Nič bi ne mislil . . . Ampak vidiš, kako si ga razvedrila? Po pravici bi bila lahko ljubosumna.

Olga. No, dovoli!?

Pepina (stopi k Maksu in mu položi roko krog vratu; očitajoče). Dečko moj . . . in so torej vendar minile sence?

Maks (z mučnim izrazom). Ne, Pepina! Oprosti! Govoriva pozneje . . .

Pepina (gorko). Čemu pozneje, dragi?

Olga. Na, tu jo pa hitro popiham . . . Ven bi me bila vrgla! Zakaj sta neki čakala? (Se odpravlja).

Pepina. Ostani, Olga! Še bolje, da si priča. Poglej, ko si prišla . . .

Maks. Prosim, Pepina!

Pepina. Ne, Maks! Saj vem, kaj mi hočeš povedati. Slutila sem, da mora priti do tega. In ravno, ker ti hočem odgovoriti, je dobro, da je Olga tu.

Olga. Ali sem bila ves čas slepa?

Pepina. Čemu bi ji skrivala, Maks? Ona pozna celo moje življenje . . .

Maks. Ali Pepina! Ti me ne razumeš . . .

Olga. Pa jaz vas razumem, gospod doktor. Torej sedite lepo, prosim, in nikar ne skušajte uiti! Jaz sem hud policaj.

Pepina. Čisto dobro te razumem. Saj ni drugače mogoče, kakor da si prišel na te misli. Ko bi bilo to navadno ljubimkanje, bi si ne sekal duše; a tako . . . Olga, nikar se ne muzaj! Te stvari so izven tvoje stroke. Bile so tudi meni tuje; a ti si me dvignil, Maks. Nikar me ne suni nazaj!

Vidiš, prišlo ti je na misel: ali je vredna take ljubezni? Ali je vredna takih žrtev? — Preko laži in greha . . . preko lastnega brata . . . mogoče si se celo ustrašil, da zaigraš bodočnost — zazdelo se ti je preveč plačila zame. In vendar, dragi, saj me ne poznaš! Tudi ti me ne poznaš, Olga. Poprej si me poznala, danes me ne poznaš več. O moji preteklosti mu lahko pričaš in zato je dobro, da si tu.

Maks. Pepina, oprosti, ti me vendar nisi . . .

Pepina. Torej dovoli, da se ti izpovem! Ko ti bo jasno celo moje življenje — potem sodi! Ko ti bo

jasno, zakaj in kako sem postala to, kar sem bila pred teboj, potem boš mogel tudi slutiti, koliko si mi prinesel in kaj bi mi vzel, ko bi se obrnil od mene.

Maks (Olgi). Milostiva, ali se vam nikamor ne mudi? Ne bodiva brezobzirna, Pepina!

Pepina. Nikamor se ji ne mudi, Maks. (Se ustavi sredi sobe in se zagleda v daljo). Bila sem mlada; šestnajst let mi je bilo, ko sem se vrnila iz samostana. Lase sem imela gladko počesane s čela in moje oči so bile velike in otroške, gledale so v daljavo ter sanjale srečo. Krog mene so se vrteli in so me obletavali in se mi ponujali — vsi so mi ponujali srečo. A moje oči so gledale preko njih in jih niso videle. Bile so zamaknjene in so strmele v neznano srečo, ki je bila tam daleč v večerni zarji in ki je imela priti . . . Moje srce je slutilo, da ima priti in da je brezmejna in bogata . . . Ah! — Zvečer je bilo. Vse je žarelo nebo od sreče v daljavi . . . Sedela sem na klopi in sanjala . . . Nenadoma se mi je nekdo priplazil za hrbet, objel mi je oči z rokama: „Kdo je, gospodična“? — Bil je Lubin, ki mi je bil najbolj zoprn, ker je bil velik in močan in se je zaničljivo smejal, če je kdo izpregovoril lepo besedo. Vse je zavrelo v meni in bilo mi je, kakor da mi lezejo gosenice po životu. On pa me je stisnil k sebi . . . Krčevito sem tiščala usta z roko, in poljubil me je na oči . . . Udarila sem ga s pestjo v obraz in bežala kakor blazna . . .

Prihitela sem domov in sem se umila; vsa sem se tresla od razburjenosti in studa. A ko sem si popravljala

lase, je stopila v obednico sosedova dekla. Videla sem jo skozi odprta vrata, ogovoriti pa je nisem mogla, ker sem držala češelj med zobmi. Dekla je stopila k mizi in listala po albumu; mene pa ni zapazila. Tedaj je prišel moj oče za njo . . . po prstih je prišel in ostuden smehljaj mu je igral krog ust. Objel ji je od zadaj oči — kakor meni Lubin — in dekla se je zasmejala. Oče ji je šepnil surov dovtip v uho, privil jo je k sebi in njegove roke so trepetaje grabile po njenem telesu . . . „O dedec stari, ali te še ni pamet srečala?“ — a branila se mu ni . . . Kakor žrjavica je zagorelo v meni . . . zaloputnila so vrata . . . in zašumelo mi je po ušesih, da sem se zgrudila . . .

Tako se je zgodilo, da so moje oči zagledale greh . . . In nič več niso bile širom odprte; kakor megla je bila razlita čeznje. In nikoli niso več sanjale v daljavo, — a zasanjala je moja kri in moje telo je zahlepelo po grehu. Lica so mi bila pekoča, oči motne, prsti mrzli in trepetajoči, kakor Lubinovi, ko me je bil z njimi objel . . .

In tako se je zgodilo, da si prihodnjič nisem tiščala ust, ko me je poljubil . . . in da sem se zasmejala, — sicer s strahom v srcu — a z istim priskutnim smehom, kakor sosedova dekla . . .

To je bil začetek . . . Grdo je bilo moje življenje: a knjiga mora biti odprta.

Olga (malo plašno). Ravno danes se pripelje doktor Lubin, ali ne? —

Pepina. Ali ti še nikdar ni prišlo na misel: Zakaj je tako na svetu, da greši samo moški brez kazni? Zakaj je ženska pastorka narave? — To je tista krivica, za katero zaslužite, da vas sovraži ženska! . . . Saj to ni bil Lubin, ki me je zapeljal . . . To ni bila ljubezen. Bil je greh, ki je zaplesal po mojih žilah in omamil moje meso. Mlado dekle ne pade vsled ljubezni . . . Mlado dekle ne pozna ljubezni . . . Greh je, ki je prvi in ki rodi ljubezen; a navadno je sterilen, neploden samopašnež in ne rodi ljubezni, temveč zopet samo greh. — Lubin je storil svojo dolžnost, kakor bi jo bil storil kdo drugi . . . zakaj moški je vsak don Juan . . . in don Juan ne ljubi, don Juan greši. — Koliko se jih vzgoji k ljubezni? Pa tudi čemu? Ko ne poznate kazni za greh?! . . . A ženska? — Maks! Tega ne moreš razumeti, kaj sem pretrpela tiste tedne! Lubin je izginil . . . jaz ga nisem pogrešila. A te noči, ko mi je vršalo po glavi in mi je groza spreletala ude . . . ko me je bilo strah svojega lastnega telesa in skrivnosti v njem . . . Ali razumeš, duša? Kazen! — Zakaj bi moral biti očiten moj greh, ko je povsod drugod skrit? Saj niti uživala nisem: moje telo je uživalo. Jaz sem imela neomahljiv občutek: to ni bil moj greh! — In za tuj greh naj mi bo vžgano znamenje v telesu? . . . Zakaj kazen je kazen, četudi se je zgodil justični umor.

In vendar: ko bi se bilo takrat vresničilo, česar sem se bala; mogoče bi bila ostala pohlevna in sramežljiva . . . in skrivala bi se pred svetom, ki je gledal mojo nagoto. Moje oči bi bile ponižne, solze bi tekle

iz njih . . . in samo jaz bi bila kriva, samo moj bi bil greh, ki sem bila kaznovana zanj. —

Ti si bila takrat moj angelj, Olga. Ti si mi stala ob strani, ko ni nihče drugi slutil, kaj se godi v meni... ko ni nihče niti za trenotek podvomil o moji čistosti, nedotaknjenosti; medtem ko je moja duša stokala in se zvijala v negotovosti, v tistem strašnem pričakovanju, da se razgali pred svetom moj greh . . . A ko mi je prišlo konečno oznanenje, odrešenje — ne! vriskala nisem . . . tiho je bilo moje veselje, ker prevelik je bil moj strah . . .

(Obstane zamišljena, pa se hipoma zopet zdrzne). Potem pa je prišlo name . . . kakor nevihta je prišlo: Zakaj sem morala pretrpeti vse to? Ali ni bila že kazen, strašna kazen, kar sem prestala? — In srdita maščevalnost, brezmejno sovraštvo je vzkipelo v meni. Zakaj sem se morala tresti in krčiti pred kaznijo, medtem ko si je oni brke zavihal in je pozabil? — — Preko noči sem dozorela. Prej skromna in ponižna in neumna, postala sem rafinirana in pretkana in nisem več poznala namena, razen sovraštva in zlobe . . . Jaz ne vem, če je bilo upravičeno vse to in če sem se zavedala tega, — a moja duša ni niti za trenotek več omagala ali zasanjala v sentimentalnosti . . . Trd je bil moj obraz in neizprosna moja čustva. Moji pogledi so bili bodalca, v kačjem strupu kaljena . . . in moja beseda bič, ki sem ga vihtela, da je žvižgalo po zraku in frčalo, ko se je opletal in lizal po zvijajočih se moških telesih. Ali so bili to tisti gospodarji sveta, ki naj jim je žena

pokorna? — Kakor da je zavrelo v meni vse tisočletno žensko suženjstvo in ponižanje! Vzdignil se je tlačan — in gospodar je ležal na tleh. Kazen za greh! Prišla je tudi na moža, na protežiranca božjega . . . In če sem ga oplazila po ledjih, mi je zaigralo v duši — kakor satansko veselje . . .

Olga (poskoči in teče gledat skozi steklena vrata v ozadju). Meni se zdi, da prihajajo.

Pepina (zmedeno). Kdo prihaja?

Olga (pride nazaj). So že tu. Menda so ga pričakovali na kolodvoru.

Pepina. Ali me hočeš opravičiti, Olga?

Maks (pikro). Saj vendar ne boš bežala pred njim?

Pepina (proseče). Maks!

(Z desne se slišijo glasovi.)

Deveti prizor.

Dr. Lubin, dr. Podboj, Tonin, Prejšnji. Pozneje **Strelovka.**

Tonin (za vratmi). Prosim!

Lubin (vstopi s klobukom v roki, malo v zadregi). Klanjam se, milostiva! (Ji poljubi roko).

Pepina. Pozdravljeni, gospod doktor! — gospod Podboj! (Stisne tudi Podboju roko).

Lubin (je pozdravil med tem Olgo in pokimal Maksu). Tu imaš krasno, Tonin. Ta del poslopja si pač še-le prizidal?

Tonin. Lani, da!

Lubin. Res udobno! In kako se počutite, milostiva? — če dovolite vprašanje?

Pepina. Ne smem se ravno pohvaliti. Bojim se, da me dobi gospod zdravnik v reparaturo . . . No, nič posebnega; kakor bi me hotela glava boleti.

Lubin. O? — Prijatelj, pokaži svojo umetnost!

Podboj (je pozorno motril Pepino). Hm! Mogoče zadostuje tvoja.

Pepina (Podboju ostro). Vaš jezik, gospod doktor, je kakor vaš obraz.

Olga. Da, prav vam je, doktor! Tudi jaz vas obtožujem . . . javno vas obtožujem negalantnosti. Kakšne manire ima ta človek?!

Lubin. Haha, čujmo, čujmo!

Olga. Na izprehodu zadnjič . . . prišla sem bila do potoka doli v Naklu . . . in gledam, kako bi preskočila. Tu pride gospod doktor z one strani, seveda s puško na rami. Prosim ga pomoči; on pa sede lepo počasi na tla in pravi: „Kar prebredite, gospa, že dolgo sem radoveden na vašo nožico . . .“ Taka nesramnost! In v čisto novih lakastih cipelicah . . .

Lubin (ji gleda pod noge). M-m . . .

Olga. N-na, vi ste tudi . . . A veste, kaj mi pravi na to? — „Vrnite se, milostipolna! Čemu čez potok?“ Njegov pes je sledil zajca, ali kaj —

Podboj. Jerebice!

Olga. — in utegnila bi mu žival preplašiti? Pomislite! — Ne, tega vam ne pozabim, doktor!

Podboj. Čemu se razburjate, milostiva? Kam hočete z galantnostjo? Dandanes smo vendar vsi enaki, moški in ženske. Saj se hočete emancipirati tiste družabne razlike? — Jaz se bojim, da bi vas celó razžalil, ko bi vam dvoril!

Olga. Vi imate pojme o emancipaciji!

Podboj. Haha! Hoteli bi torej obdržati vse te prednosti v družabnem življenju in poleg tega še tudi javno življenje spraviti pod svoje krilo . . . v kolikor še ni, kajpada! Ve prevzamete uradniške, politiške posle itd., — mi pa kuhalnice v roke, kaj ne?

Olga. Tako nekako, gospod doktor! In bi bilo tudi . . .

Pepina. Jaz pa mislim, da smo ga razvadili, Podboja. Mal družaben bojkot bi mu morda ne škodil! (Lubinu). In ostanete dlje časa pri nas, gospod doktor?

Lubin. Ne vem natanko, milostiva! Bržkone obravnava ne bo že jutri končana. Zaslišavanje prič . . .

Pepina. Imate kaj upanja na uspeh?

Lubin. Gotovo, milostiva! Največ je seveda odvisno od prič. V začetku — ko si mi akte poslal, Tonin, — sem pač malo dvomil. Ampak po tvojih zatrdilih . . . Tiste dokumente morava seveda še pregledati; mislim pa:

odločitev je pri pričah. Ako se ne bodo zopet tako nejasno izražali: „pravijo, trdijo“ itd. Če vsaj eden odločno potrdi . . .

Tonin. To bi lahko vsi storili. Seveda: z občino pravdati se . . . Župan je velik mož!

Pepina. Glavno je, da nekaj dni ostanete, gospod doktor. Upam, da se ne boste dolgočasili pri nas! Pa . . . morda bi hoteli kaj odložiti v svoji sobi?

Lubin. Hvala, milostiva! Torbico sem pustil v Toninovi pisarni, sicer pa: omnia mea . . . Oprostite milostiva! (Se hitro obrne in hiti v ozadje, pozdravljat)

Strelovko (ki je vstopila na levi ter obstala v zadregi).

Lubin. O, gospa Strelova! (Ostaneta v ozadju).

Podboj (Pepini). Ali je bilo treba takoj z loparjem po meni? — Nervoznost?

Pepina. Vaš pasijon, stikati po starinah, ni prav nič prijeten.

Podboj. Po starinah, milostipolna? Domišljeval sem si, da sem zgodovinar! . . . Sicer ste bili dovzetnejši za slabe dovtipe?!

Pepina. Pustite svoje neslane šale! Ta vaša „milostipolna“ postaja tudi že razžaljiva.

Podboj. V najnovejšem času!

Pepina. Svetovala bi vam, da si naročite kozarec letske vode, če nimate kaj primernejšega v svoji lekarni!

Podboj. Nekaj sem našel, milostiva! Čudom se boste čudili!

Pepina (ga pogleda pozorneje). Vi ste našli?

Podboj (šepetaje). Oženim se, milostiva!

Pepina (se nasmehne). Čestitam! A to je seveda še tajnost? (Hoče v ozadje).

Podboj (jo pridrži). Ne zamerite, milostiva, nekaj novega vidim v vas . . . in zaman si ubijam glavo . . . Ljubezen? Ali ste našli ljubezen? (Jo gleda pozorno, poišče Maksa s hitrim pogledom preko odra, potem zopet naglo Pepini, ki se mu hoče odtegniti). Ali ne vidite, da je tudi v meni nekaj novega? . . . Izdal sem vam, da se oženim!

Pepina. Torej ste jo vi našli — ljubezen?

Podboj. Ljubezen, milostiva!

Pepina. Resno? Kakor mladenič?

Podboj. Do norosti, milostiva!

Pepina (z zamišljenim pogledom pred sé, kakor odsotna, pozabi na Podboja in se s tihim vzdihom obrne v ozadje proti Lubinu in Strelovki). Mama, ali je v redu soba za gospoda doktorja?

Strelovka (ljubeznivo). Vse v redu, vse v redu, Pepina! (Vsi trije v pogovoru).

Tonin (šeta ves čas nestrpno po odru in se ustavi tupatam na kako besedo pri Lubinu in Strelovki v ozadju, ali pri Olgi in Maksu spredaj na desni. Pride na levo k Podboju). Kam si meril s svojimi besedami?

Podboj. S katerimi besedami?

Tonin. Da mogoče Lubin ozdravi Pepino?

Podboj. Nikamor! Saj me vendar poznaš . . . Sicer pa bi bilo morda dobro, Lubina malo potegniti.

Tonin. Zakaj?

Podboj. No . . . bogvekaj si domišljuje? . . . da ga je Pepina klicala!

Tonin (šeta zopet v ozadje). Pusti svoje eksperimente, prosim!

Olga (spredaj na desni Maksu.) Kakšen je vaš pogled, gospod doktor? Človek bi se vas skoro bal . . . Nazadnje nam še zakoljete tega ali onega?

Maks (s prisiljenim nasmehom). Moj pogled je nedolžen, milostiva; a tale vaša drobna ročica . . . Niso sledovi krvi na njej?

Olga. N-na, vi! Pazite se! (Skrči prste v kremplje). Ko bi se mi zazdelo, jih tudi vam zasekati v srce?

Lubin (s Toninom v ospredje). Tvoja gospa tašča je vedno mlajša. Naravnost mladostno izgleda!

Strelovka. Ah, starost, starost! Ko bi vedeli gospod doktor, kako to suje in ruje . . . Upala sem, da me pošlje v toplice . . . (s pol plašnim, pol zapeljivim pogledom na Tonina).

Tonin (z uro v roki). Ali bi šla tiste akte študirat, doktor?

Lubin. Kakor ti drago, Tonin! (Pepini). In s čim se pečate, milostiva, takole — za privatno zabavo? Klavir?

Pepina. Ah, — na deželi, gospod doktor! Najljubša zabava mi je moja — menažerija.

Lubin. Menažerija? — O!

Pepina. Saj res! Če pojdete s Toninom, naredite ovinek! Lahko vas spremim skozi vrt . . . (S smehom). To je namreč velika znamenitost! In srnice so res srčkane, vzredila sem jih sama. Če vam ne bodo ugajale, se mi zamerite do skrajnosti. Sicer pa ničesar ne pričakujte! Prosim gospoda! (Pokaže proti vratom na vrt).

Lubin. Bravo! Zelo interesantno! — In sami ste jih vzredili? S kravjim mlekom?

Pepina. Napravila sem jim ležišče v svoji sobi.

Lubin (zadivljen). V svoji spalnici?

Pepina (že v ozadju). Ali ne greš, Maks?

Maks. Skočim po klobuk.

Olga. Jaz vas počakam, gospod doktor.

Maks. Ne, ne, pridem za vami!

(Vsi na vrt razen Strelovke in Maksa).

Deseti prizor.

Maks, Strelovka.

Maks (hoče skozi vrata na levi).

Strelovka (ki je gledala s skrivnostnim smehljajem za odhajajočimi, mu kima k sebi).

Maks. Kaj je, gospa?

Strelovka (pridrsa do njega, ga prime za rokav ter mu odstrani nitko s suknje). Počakaj, Maks! Nekaj ti moram ...

Maks. Torej vas ni več strah pred menoj?

Strelovka. Ne delaj greha in ne norčuj se iz starega človeka! (Ga privede v ospredje; hipoma skrivnostno). Ali si videl? Vsa žari veselja! Ali si videl, kako ga je sprejela? In kako se zna pretvarjati!

Maks. Ne razumem vas.

Strelovka. Lubina? Ali nisi videl? — In ona misli, da nihče ne sluti ... da nihče ne ve, kaj je imela nekdaj z njim!

Maks. In kaj veste vi?

Strelovka. Molči, Maks! Takrat ... pred sedmimi leti, ali kaj ... Lubin je bil tu koncipijent ...

Maks. Ne trudite se, to mi je Pepina sama povedala.

Strelovka (prestrašeno). Kaj ti je povedala? Da je imela Lubina, ti je povedala?

Maks. Čemu se čudite?

Strelovka (prežeče). Torej ga je imela?

Maks. Vi ste samo slutili?

Strelovka. In pozneje? — Ti ni nič več povedala?

Maks. Na ta način mi imate še marsikaj zaupati. Za Lubina sicer niste vedeli natanko, pa nič ne dé ... Vi ste me pač hoteli opozoriti?

Strelovka (prepirljivo). In kaj je potem, če nisem vedela natanko? Slišala sem jo neko noč, ko je stokala . . . vsa iz sebe je bila tisti čas. In ko je Lubin odhajal, je prišel k meni in je govoril in govoril . . . Sicer ni nič povedal, ampak sumljivo je bilo. Jaz sem pač mislila: revček je zaljubljen! (Naenkrat razžaljeno). Nisem vedela? Saj vidiš sedaj, če ti je sama povedala . . .

Maks. Nič mi ni povedala in nič se ni zgodilo takrat. Ali ne vidite, da ste se ujeli?

Strelovka (se smehlja premeteno). Hehe! Kaj bi govorila? — A ti si pošten mož! Ves svet ti je odprt... Tvoja bodočnost . . . O, koliko smo stavili nate! — In da bi se zdaj zavrgel? Za tako žensko? — Ti je ne poznaš. Ti misliš, da jo poznaš. Le smehljaj se!

Maks. Ne smehljam se, gospa.

Strelovka. Razumem jaz ta smehljaj! Vem jaz, kako jo poznaš! Ampak — ti misliš, da je taka, kakor se dela proti tebi? (Hitro, Maksu naravnost v obraz). In kako je bilo? Skoro pogledala te ni več. Ali ne vidiš, da je vsa umazana? Kakor vlačuga na cesti . . .

Maks. Vaša vzgoja!

Strelovka. Moja gor, moja dol! Pastorka je, — koliko sem se trudila z njo! Boljše, da bi bila rodila mati potvoro! — In tudi če ni bilo nič z Lubinom — kje pa so drugi? Ali ti je o drugih tudi povedala?

Maks. O vseh! In še več . . .

Strelovka. To je torej „moderna“ ljubezen? No — briga me!... Ampak ti pojdeš, fant? Kedaj pojdeš?

Maks. Ne pojdem. Samo vam na veselje me pač ne mika hoditi.

Strelovka. Tako te je torej zmešala? Ali si iz uma, človek? Ali ne vidiš, da te ima hudič v krempljih?

Maks. In če mi je prijetno v teh krempljih?

Strelovka. To se vama je obema zvrtelo. Saj sem slutila, kam dojadrata! Vsako jutro sem se bala: če le nista ušla čez noč? — Kaj ji je treščilo v glavo, ženski? Prej se je igrala... za norce jih je imela... danes tega, jutri onega... Magari! Naj se zabava! Satanu sodi satanska igra... Ampak sedaj... saj napravita še škandal! (Prijazno). Poglej, Maks, ti si vendar razumen! Nič nimaš od nje, še v nesrečo te pripravi... (Zvito). In ko bi ne bilo drugih žensk, ki gledajo za teboj? E, ti si mi... (ga gleda sladko, pa se hipoma zopet zresni). In za Tonina? Za brata? — Ali ti nič ni? Ali si popolnoma brez vesti?

Maks. Ne razsipajte besed! Jaz pojdem, da! Odločil sem se brez vas. Ko bi bila samo vaša plemenita skrb...

Strelovka. Tega te nisem vprašala. Samo da pojdeš! Pokadila bom za teboj... revišče prešerno, svetohlinsko! Samo glej, da se ne premisliš!

Maks. Brez skrbi, gospa! (Zamahne z roko in odide na levo).

Strelovka (za njim). Speljanček nedolžni!... ki je še gorak od zakonske postelje bratove... (Gleda skozi okno na vrt, odkoder prihajata Pepina in Olga; potem se prime bolestno za kolk in odide počasi za Maksom). Oh, ja!

Enajsti prizor.

Pepina, Olga (prideta z vrta).

Pepina (nemirno šetajoč). Strašno sem nervozna. Kakor bi bila kam odpravljena, tako mi je. Vsaka žilica je nestrpna v meni. Le naprej! Le hitro strani — v obljubljeno deželo!

Olga. Jaz se ti čudim, Pepina. Kako se moreš tako blazno razpaliti? Kakor bi se vrgla za školjko, ki plava sredi vzburkanega morja... brez strahu, da te pogoltnejo valovi...

Pepina. Tega ne razumeš, Olga. Ti ne slutiš bisera v školjki.

Olga. Ali si uročena, Pepina? Ali si slepa? — Maks se vendar ni vrgel za školjko?!

Pepina. Saj to je!... Ali ne! Vrgel se je. Saj je plaval z menoj; samo... Ko bi ti to poznala, Olga! Ta sladak nemir v srcu! Ta nestrpna, svetla sreča, ki blešči in miglja pred menoj!... Kakor milijon biserov in zvezd na sinjem poldnevnem nebu mi je pred očmi!... In zraven ta strah, da se vse zopet pogrezne... da pade zagrinjalo čez...

Olga. Kakor neumna goska govoriš. Ali ga ne znaš obrzdati? Naj postane ljubosumen! Koketiraj s Podbojem, z Lubinom! Meni se zdi, da ni treba posebnih naporov. In od kedaj se je odvadila tvoja roka vajetim?

Pepina. Odkar ljubim, Olga! Tega ne razumeš, tega ne razumeš... Ti misliš, da si že ljubila, da si že stokrat ljubila... in ravno zato nisi ljubila še nikoli. Ti ne poznaš ljubezni. Ti poznaš greh in priložnost in ljubimkanje; a ljubezni ne poznaš, kakor je nisem poznala jaz. Poznala sem strasti in grehoto... in niti tega ne! Igrala sem se z ljubeznijo kakor s kvartami. Stala sem nad njo, kakor nad čarovniškim ognjiščem, kjer varijo strup. In netila sem in mešala, kakor se je hotelo mojim brezbožnim, ciničnim željam... Ah, — in ljubezen! Ko ti je vsa duša tako prevzeta in prekipevajoča tega razkošnega čuvstva sreče in blaženstva in hrepenenja... predvsem hrepenenja, ki je kakor žeja, kakor brezkončna žeja, neutešna in večna, kakor brezdanji sod, ki ne more biti nikdar poln...

Olga. In Tonin?

Pepina. Kaj me briga Tonin? Zame ga ni, zame živi samo še moja ljubezen; vse drugo je ničevo in prazno in me ne briga.

Olga. Ali vsaj malo previdnosti je treba. Jaz bi se ne igrala s tvojim možem. Njegov pogled je brez milosti, grozeča maščevalnost je v njem... In ko bi hotel streljati, nastavi mu vsaj tarčo! Lubin je najboljši strelovod.

Pepina. Jaz nisem več zato, Olga. Jaz ne vem, kako je z mano . . . tako slaba sem postala naenkrat in plašna! Poprej se nisem nikdar bala. Niti senca kakega strahu ali zavesti greha ni bilo v meni. Če sem šla na sestanek, sem uravnavala okoliščine, kakor bi igrala partijo šaha; a sedaj . . . (se hitro obrne k Olgi). Ali je mogoče, da bi kdo kaj slutil?

Olga. Ampak gotovo! Saj si vsa spremenjena!

Pepina. Strelovod torej? Mogoče! (Se vstavi sunkoma). Jaz ne vzdržim več. Olga, počakaj tu in pokliči me, če treba! Govoriti moram z njim . . . (Hoče oditi na levo).

Olga (jo zadrži). Saj mora takoj priti, ljubica. Tvoja mačeha je zgoraj.

(Trkanje).

Vajenec (vstopi na desni). Gospod je prosil, če bi hotela priti milostiva za trenotek v pisarno.

Pepina (resignirano). Takoj! (Vajenec odide.) Mene pa res zanima ta pravda . . . Olga, pridrži Maksa! Ne pusti, da odide!

Olga. Če ne boš tudi ti ljubosumna?

Pepina (se bridko nasmehne in odide na desno).

Dvanajsti prizor.

Olga, pozneje **Maks.**

Olga (sede počasi h klavirju in začne igrati barkarolo iz Hofmanovih pripovedk. Ko sliši, da so se vrata odprla, hitro preneha in se ozre).

Maks (vstopi na levi, s klobukom). Ne dajte se motiti, milostiva!

Olga. O, vi, nestrpno pričakovani, resnično ljubljeni!

Maks. Ne smešite me, milostiva!

Olga (vstane od klavirja). Prihuljenec! Kod se skrivate, medtem ko omedlevajo dame za vami? Ali ste še vedno stari gimnazijec, ki se boji zagrabiti in greši samo na pol?

Maks. Milostiva, nikar, drugače jo pobrišem!

Olga. Torej še vedno! — Povejte mi, gospod doktor, kako je to, da ravno polgrešniki najbolj mučijo zaljubljene ženske?

Maks. Vi ste vendar profesorica, milostiva! . . .

Olga. N-na! In zato sem vas tudi izpregledala. S prstom potipati in še potipati in malo podržati, pa hitro zopet umakniti roko, boječ se, da prileti udarec od koderkoli . . . to je vaša ljubezen. Jaz bi vas ne hotela ljubiti, gospod doktor.

Maks. Sama šegavost vas je, milostiva. In zakaj mi pravite doktor?

Olga. Tega ste pač vajeni kot dunajski študent?

Maks. Naučili ste se torej tudi vi tam gori — na visoki šoli ljubezni?

Olga. . . . ljubezni, seveda! Ali pa mogoče samo od natakarjev, kaj pravite? — Ampak ne mislite, da se bova samo takole ščegetala! Izprehodiva se malo po vrtu, gospod Maks! Pepina mi je naročila, da vas — kakšen obraz delate?

Maks (z nagubanim čelom). Pepina vam je naročila?

Olga (s smehom). N-na, — da se zaljubim v vas! In če bi mi vi ljubezen vračali, postanete v tem hipu nje nevredni . . . in ona je rešena . . .

Maks (resno). Pepina je itak rešena, milostiva!

Olga. Mislite? Dvomim, da znate reševati take stvari! Vi še ne veste, ženska je kakor klop. Če se je enkrat vsesala, ne odtržete je zopet zlepa. Ali pojdiva, gospod doktor! Vi ste sicer uglašeni na bogvekaj in nebo svira danes barkarolo; pa nič ne dé — občutje in razpoloženje pride samo ob sebi.

Maks. Ali vas ni škoda, gospa Olga? Čemu si nakladate nehvaležne uloge? — In celo danes . . . resnično! . . . ko svira nebo barkarolo?

Olga. Ej, vi! Da se le ne zmotite v instrumentu! — Pojdiva, Pepina pride za nama.

Maks. In zakaj se je obesil takrat Petrič? Vi ste se samo igrali kakor po navadi?

Olga (malo prestrašena). Vi mislite? Kaj ste slišali? Ah, nič . . . neumen je bil in otročji. Moj mož me je obiskal na Dunaju . . .

Maks. Ko sta že bila ločena?

Olga. N-na . . . potem ga je kar zmanjkalo. — Pa niste tudi vi tak sentimentalen Gorenjec?

Maks. Haha! Ali bi se bali, da si natovorite še eno nedolžno dušo?

Olga. Oh, nedolžno pa! Vi, vi! Don Juan!

(Odideta na vrt).

II.

Trinajsti prizor.

Pepina, Tonin.

Pepina (pride naglo skozi vrata na desni; za hipec postoji, potem stopi razočarana k oknu v ozadju ter pogleda po vrtu.)

Tonin (je vstopil hitro za njo in šeta nervozno po sobi. Levico ima v hlačnem žepu, z desnico si tlači brado med zobe. Vidi se, da sta se prepirala.) Ali ti ni prav, da sva sama?

Pepina (razdraženo). Ali kaj hočeš od mene? Kakšna pa naj bom z njim? Ali mu naj vsakih pet minut jezik pokažem? — Preneumno! — In čemu si ga sploh klical v hišo? To je že naravnost perverzna ljubosumnost! Ni dovolj, da me imaš že itak z vsemi na sumu, pozvatî moraš še najstarejšega rivala svojega, da se prepričaš, če ne živi tudi on še mogoče v mojem srcu.

Tonin. Saj ni res, Pepina. To je vendar slučaj, da sem vzel Lubina . . .

Pepina. Ah, slučaj! Advokatov je na svetu milijon, in boljših nego Lubin.

Tonin. Torej sem vzel nalašč njega. Sicer pa: če je bil resnično umrl v tvojem srcu, zakaj potem koketiraš z njim?

Pepina. Za božjo voljo, Tonin, ali ga nisem sprejela samo dostojno in uljudno, kakor vsakega drugega?

Tonin (ironično). Kakor vsakega drugega!

Pepina (sama zase). Kako je potem z menoj? Ali res ne znam govoriti s človekom, da bi ga s čimerkoli ne vabila? — (Toninu): Ampak to boš vendar razumel, Tonin! Naj sem imela takrat karkoli z Lubinom, ti ne veš drugega, nego da me je pustil na cedilu. In če sem ga sprejela danes tako mirno in ravnodušno . . . bati bi se ti bilo zame, ko bi me bil njegov prihod jezil ali razburil!

Tonin. Tega jaz ne vem, ali te je jezil in razburil. Ampak moja žena si; in zato zahtevam, da ne daješ nikomur kakih nesramnih upanj.

Pepina. Drugače mi nimaš ničesar očitati? Samo Lubina se bojiš? — Kaj pa sicer? . . . nobenih pomislekov? nobenih dvomov? . . . In Maks? —

Tonin. Da imam jaz dokaze, Pepina!

Pepina. In zakaj jih nimaš, dokazov? — Zato, ker se jih bojiš, ker bi bežal pred njimi, strahopetec!

Tonin. Ti si zlobna ženska, zlobna in brezobzirna. Saj me nisi varala, čeprav bi me hotela . . . iz trme, kljubovalnosti, škodoželjnosti, ali kaj jaz vem. Življenje te je enkrat osleparilo za poglavje pustih sanj in tega

mu ne odpustiš. S tem razžaljenim, razočaranim in zato zlobnim obrazom si me bila vzela . . . in z istim razžaljenim, razočaranim in zlobnim obrazom maščuješ nad menoj svojo zgrešeno pot. A tiste sanje so ti ostale, in zato se ne moreš povaljati po blatu kakor bi se ti hotelo.

Pepina. Ali se mi je treba opravičevati pred teboj?

Tonin. Tiste sanje so bile v začetku — Lubin. Če do danes še nisi našla novega objekta, o tem ne morem soditi.

Pepina. To mi je poplnoma razumljivo, zakaj ti ravno Lubin toliko tišči na dušo. Nikoli se ne otreseš predsodka, da sem te bila vzela samo kot nekako nadomestilo, trošt. In to leži na tebi . . . Don Juan, kakoršen si bil, velik don Juan pred Bogom in ljudmi, samozavesten in ciničen, kakor ste bili vsi iz takratne družbe . . . si se ustavil pri meni: in tu te je nenadoma vrglo iz uloge. To je bilo bridko, gotovo.

Tonin. Predsodek, praviš?

Pepina (nestrpno). Torej ni bil predsodek. A kaj mi moreš očitati? Ali je bilo tvoje don-juanstvo ljubezen? Ali bi ti morala ponarejen denar menjavati s pravim? Hvala lepa, prijatelj! Česar si bil vreden, to si dobil.

Tonin. Ampak pozneje, Pepina? Saj človek lahko postane vreden, če je bil prej nevreden.

Pepina (se prime nervozno za glavo). Nikar se ne cmeri, prosim te! Najbolj smešen je mož, kadar se sam sebi smili. — In kaj mi ponujaš? Ali je ljubosumno preganjanje ljubezen?

Tonin. Ne, ne! To je sovraštvo . . . brez dvoma!

Pepina. Čemu si razžaljen? — Torej ne bodi tako otročji! Ali ne razumeš, da nimam ničesar z Lubinom? — Star je in grd! Toliko me briga kakor lanska moda. (Milejše). Bodi pameten, jaz sem sita teh prepirov. Saj je vendar preneumno, razkazovati celemu svetu svojo zakonsko idilo.

Tonin. Ti se norčuješ?

Pepina (ga prime pod pazduho). Torej ne sitnari in nehaj se že enkrat kujati! Poglej me lepo! Srček iz krompirja, kaj te vznemirja? — No, vidiš! Saj ne veš, ali bi se jezil ali smejal! Pol jokca, pol smehca, pol kurjega . . .

Tonin (se ji iztrga). Pusti me! Z menoj se ne boš igrala.

Pepina. To je križ s teboj! Kaj ni pametnejše, da se sporazumeva? Lubin se bo norčeval iz tebe . . . ali mu privoščiš to zabavo?

Tonin. Jaz ne sprejmem nobene uloge. Odloži že enkrat svoje komedijanstvo . . . potem pridi, da se pomeniva!

Pepina. To je neznosno! Ali ne vidiš, da ne maram jaz tvoje ljubosumnosti? Sita sem je, do grla sem je sita . . . in tebe tudi — do tu! (pokaže s prstom na vrat).

Tonin. Potem likvidiraj! To je najboljše v takem slučaju.

Pepina. Idiot! (Gre k oknu v ozadju in gleda na vrt; potem se naglo obrne). Ločiva se torej!

Tonin (prestrašen). Pepina!

Pepina. Kaj zijaš? To je vendar edina rešitev za naju dva.

Tonin (zmedeno). To je neumnost, Pepina! Molči! — Bodi raje poštena z menoj!

Pepina. Ali se bojiš škandala?

Tonin. Neumnost! Pepina, za božjo voljo . . . kako ti pride kaj takega na misel? Ah, ti misliš, da sem jaz še vedno . . . Zakaj ne moreš govoriti z menoj? Kaj ti koristi to noro preziranje? — Pa saj ne najdem besede, zaman iščem poti do tebe . . . Ali naju mora res zadeti katastrofa, da se zbližava?

Pepina. Mogoče! Poskusiva z ločitvijo!

Tonin. To je logika? Smešnost! (Z desne se sliši korake). Saj že pride . . . Molči, Pepina! (Hiti nervozno k vratom na desni in jih odpre.)

Štirinajsti prizor.

Prejšnja, dr. Lubin.

Lubin (pride po hodniku). Tu sem zopet.

Tonin. Servus! Ali si vse pregledal, doktore?

Lubin. Vse sem preštudiral. (Postavi klobuk na pisalno mizo in si veselo menca roke.) Mislim, da je zmaga naša.

Še nekaj moram poizvedeti, pa . . . za to je še čas. Ali si sam? (Ugleda Pepino v ozadju). A, milostiva je tudi tu!

Tonin. Pepina, ali nisi videla? Gospod doktor . . .

Pepina (je bila stopila za vrata v ozadju in gledala po vrtu. Ko jo Tonin pokliče, zaprè počasi vrata za seboj in stopi s skrivnostnim nasmeškom proti Lubinu). Oprostite, gospod doktor! Saj veste: ženska radovednost! Po vrtu se izprehajata Faust in Metka.

Lubin (pogleda skozi okno). Gospa Olga — Metka? Haha, vi ste hudomušni, milostiva!

Pepina. Zakaj? Ali bi se ne podala k našemu Faustu?

Tonin. Maks in Olga? Še tega bi se manjkalo. Menda bo čas, da se fant odpravi študirat.

Lubin. Nima slabega okusa gospod svak.

Pepina. Kaj ti je naredila? Ali ni ljubezniva ženska?

Tonin. Tu se ne gre za okus. To bi moralo biti naravnost usojeno: S takimi ženskami je kakor s Pandorino puščico.

Pepina. Revež, ki si imel nesrečo, da si jo odprl!

Lubin. Saj vendar ni mislil vas, milostiva?

Pepina (s smehom). Vajena sem tega, gospod doktor; Pandorina puščica je dobro okovana. — Ampak sedite, prosim! Saj mi niste še prav nič povedali, kako ste si postljali svoje življenje?

Lubin. Vsakdanjost, milostiva! In vi? Srečen sem ... izgledate namreč briljantno. Kako to vse cvete na vas! In vendar je že dobro dolgo tega, kar vas nisem videl.

Pepina. Vi se ne spominjate natanko?

Lubin. Oho, kdo pravi, da ne? Hm ...

Pepina. Haha, spomin, spomin! Gospod doktor — ta slučaj! Danes je natanko sedem let, odkar ste bili — izginili.

Tonin (rezko). Tvojemu spominu se ne more ničesar očitati.

Pepina. Kaj ne, dragec?

Lubin. Čas hiti. Bilo je sedem suhih let.

Pepina. Tudi pri vas doktor? Človek bi ne uganil.

Lubin. U-u, ali je še vedno poredna! A kar se vas tiče, milostiva — brez poklonov; — malo bolj stasita seveda, drugače pa ista mladostna svežost in živahnost.

Pepina. Nočem biti nehvaležna gospod doktor: tudi vi se niste izpremenili.

Lubin. Ah, jaz? Prosim! (Se prime za malo redke lase.)

Pepina. No ... tega je bilo že takrat malo. Sicer pa: ista mladostna svežost in živahnost.

Tonin (je poslušal z ironičnim nasmehom). Ravno je bila rekla, da si star in grd.

Lubin. Haha, ničesar si ne domišljujem, prijatelj.

Pepina (koketno). Pazite se, doktor! Moj mož je jubosumen na vas.

Tonin. Tudi radi tega si nič ne domišljuj!

Lubin. Na, ti si mi . . . Kaj je s teboj, Tonin?

Pepina. Pustite ga! Ravno sva si bila v laseh, — kakor je to pač navada v modernih zakonih. Med drugim tudi radi vas, doktor.

Tonin (razdraženo). In kaj to briga Lubina?

Pepina. Kakor vidite, se imenitno razumeva. Nasvetovala sem mu ločitev; ampak to bi bilo menda že preveč moderno.

Tonin. Ne poslušaj je, Lubin! — In ti ne dolgočasi ljudi z banalnimi intimnostmi!

Pepina. Kako pride povabljen gost do tega, da mora prenašati tvoje sitnosti? Tu je treba pač pojasnila!

Tonin. Neumnost! Lubin je star znanec . . . Ti vendar ne zahtevaš nobenih ceremonij, doktor?

Lubin. Lepo te prosim!

Tonin. No, torej! (Šeta v zadregi po sobi.)

(Kratka pavza zadrege.)

Pepina. Vi ste še vedno samec, gospod doktor. Sicer sem slišala neka natolcevanja v Ljubljani . . .

Lubin. Ah, to je poglavje . . . Nič posebnega niste mogli slišati. Človek je star, težko je . . .

Tonin (z uro v roki). Ali greš z mano, Lubin? Jaz moram za trenotek v trgovino.

Lubin. Jaz? O . . .

Tonin (pogleda hitro Pepino). Sicer pa: — za pet minut! Oprosti, doktor! (Odide na desno.)

Petnajsti prizor.

Pepina, Lubin.

Pepina. Torej nič? Nekaj so namigavali. Sedaj je že drugo leto, kar ste samostojen odvetnik. Vi imate srečo, gospod doktor; v tem kratkem času bi si ne pridobil vsakdo toliko ugleda.

Lubin. Ni sile, milostiva. Bilo bi lahko boljše.

Pepina. Požrešnost, sama požrešnost!

Lubin (se nasloni s komolci na kolena; s svetlim pogledom) Vi niste niti tega pričakovali od nekdanjega lahkomiselnega koncipijenta?

Pepina. Zakaj ne, gospod doktor?

Lubin (hipoma tišje in bližje). Ali ste mi odpustili, milostiva?

Pepina. Pustite, prosim! Ne igrajte komedije! Čemu brskati po stvareh, ki so že davno pozabljene?

Lubin. Pozabljene? Jaz vam povem . . .

Pepina. Ne skušajte biti galanten, doktor! Vi bi se morali celo ženirati!

Lubin. Gotovo, milostiva! In odkritosrčno priznam, da me je sprehajal strah, ko sem stopil v to hišo.

Pepina. Brez povoda, gospod doktor! Jaz sem vas sprejela kot dobrega prijatelja . . . in kar je bilo — je bilo. Pustimo grobove v miru!

Lubin. Vendar bi vas prosil, milostiva, — vsaj besedice! Da vam morem prosto gledati v oko!

Pepina. Zakaj bi mi morali gledati v oko?

Lubin. Čisto dobro me razumete . . . Če leži na človeku preteklost . . .

Pepina. Ravno sem govorila o grobovih. Ali vam nisem že rekla, da sem vas sprejela kot dobrega prijatelja? To vam je vendar dovolj, upam?

Lubin. Hvala, milostiva!

Pepina. Kje ste vi vzeli to svojo rahločutno vest?

Lubin. Glejte, milostiva! Ravno ste mi zatrdili, da je vse pozabljeno, in sedaj . . . Jaz sploh ne razumem, kako sem prišel v vašo hišo! Zakaj se je obrnil ravno name gospod soprog?

Pepina. To je Podbojeva intriga. Nasvetoval vas je, ker se je nadejal zabave; in moj mož ni hotel pokazati, da se vas boji. Mogoče je bil tudi radoveden, kako vas sprejmem jaz.

Lubin. No, potem je lahko zadovoljen.

Pepina. To ste pač videli.

Lubin. Oprostite, milostiva! — Ali traja že dolgo to — vojno stanje?

Pepina. Hitro od početka.

Lubin. Vi ga niste vzeli iz ljubezni?

Pepina. Zakaj sem ga pa vzela? Ne izkoriščajte moje prijaznosti! Rad me je imel, to je bilo glavno. Vi ne verjamete, kako otroško dober in ljubezniv je bil z menoj! Oboževal me je naravnost. In jaz sem imela svoje veselje z njim.

Lubin. Je bila torej bolj materinska ljubezen . . . In potem? Odkod njegova ljubosumnost?

Pepina. Vi me imate na sumu?

Lubin. Bog obvaruj, milostiva!

Pepina. Sicer pa imate čisto prav. Vsake igrače se človek naveliča. Tisto večno lizanje in sladkanje . . . Njegov obraz se mi je dobrikal kakor s cukrenimi rožami dekorirana torta.

Lubin. In vi ste si želodec pokvarili?

Pepina. Ne delajte slabih dovtipov! In nikar si ne domišljujte, da so tako malenkostne te zakonske komedije!

Lubin. To se pravi: zanj niso malenkostne.

Pepina. Vi me imate za strahovito rafinirano.

Lubin. To bi vam moralo samo laskati, milostiva!

Pepina (vstane). Kakoršne nazore imate pač o ženi. Samec ste, don Juan; in zato bi bila vaša najpobožnejša želja, da so vse žene rafinirane. (Gre v ozadje in se zagleda skozi okno).

Lubin. Nikar me ne sodíte prekruto! Niti ne sanjate ne, koliko idealista je v meni.

Pepina (s spremenjenim glasom, kakor bi hotela obrniti pogovor drugam). Krasna je ta jesen. Poglejte jablan tam! Polno sadu je še na njej, od teže se ji veje šibe — in vršič je na novo vcvetel.

Lubin (je stopil tiho do nje in se ji rahlo sklonil čez ramo). Božansko! A tudi v meni je vzcvetelo na novo . . . Pepina!

(Pepina se je bila stresla in povesila glavo. Lubin jo nenadoma objame in poljubi na ustnice; a skoro v tistem hipu se je ona že vzravnala in ga srdito sunila v prsi).

Lubin (se opoteče). Pardon, milostiva. Jaz sem mislil . . .

Pepina. Kaj ste mislili? Nesramnost prostaška! Ali ste mogli slutiti tudi v najmanjši kretnji moji dovoljenje za kaj takega? In ravno vi?

Lubin. Oprostite, milostiva! Vi ste me popolnoma zmešali . . . jaz ne vem, kako je to prišlo.

Pepina. Vi si domišljujete, da sem odkritosrčno govorila z vami? Morda sem vas hotela izvabiti, da vas ponižam. Hitro sem videla, kako imenitno ste se razvili iz tistih predrznih početkov. A da se povzpnete do take brezstidnosti — fej!

Lubin. Ne zamerite milostiva! Zavedam se, kako grdo je ravno od mene. Ali lahko mi verjamete, da ste mi težko ležali na vesti . . . Nazadnje pa si človek take stvari tako rad odpusti! In — to je vendar glavno! — vi ste me sprejeli tako prijazno, tako prisrčno . . .

Pepina. Torej se celo čudite, da vam nisem že sama padla krog vratu? Ali res mislite, da ste bili nekako razodetje v mojem življenju?

Lubin. Odpustite, milostiva! Človek je tako površen in lahkomiseln . . . Vi ste moj najlepši spomin. Tako poln radovednosti, pričakovanja in hrepenenja sem se vam zopet približal . . .

Pepina. Smešna domišljavost! Za vas je kaj takega „spomin“. Zakaj ne rečete tudi — „lepe sanje“? — A za žensko je bilo usodepolnejše, da je nehala sanjati. In čim lepše je sanjala, tem grše je bila prevarana.

Lubin. Vi imate prav, milostiva! Ko bi mogel popraviti, kar sem zagrešil . . .

Pepina. Ničesar vam ne očitam. To bi se reklo, da sem jokala za vami. Ba! Nisem vam prisegla maščevanja; in nikar ne mislite, da je bilo kaj ljubezni v tisti zablodi! Jaz ne ljubim don Juanov. In najbrže bi vas bila sama poslala, ako bi bili hoteli obsedeti. Niti pogrešila vas nisem, ko ste izostali; bili ste orodje, ne ljubimec.

Lubin. Ali zahtevate, milostiva? . . . Lahko si mislite, kako neprijeten je sedaj moj položaj . . .

(Po vrtu prihajata Maks in Olga).

Pepina (ju zapazi). Nič ne zahtevam. Od take lahkomiselne nesramnosti se ne dam ovirati na svoji poti. Če srečam gnusno golazen na stezi, se ji ognem in

grem dalje . , . In zato si zapomnite: nič se ni zgodilo med nama, ne danes, ne kdaj poprej; jaz vas poznam šele od tega trenotka. Samo prosim, da se mi bližate le v navzočnosti drugih!

Lubin (se osramočen prikloni in seže po klobuku).

Pepina (odpre vrata na vrt in stopi za korak na teraso). Olga, prepusti mi Maksa, govoriti moram z njim. In tu, vidiš: gospod doktor hrepeni po tvoji druščini. Rad bi si malo ogledal naše znamenitosti.

Lubin (je tudi stopil na vrt). Če hočete biti tako prijazni, milostiva . . . Sicer ne vem, če se mi posreči, nadomestiti vam gospoda Maksa . . . mladina je zabavnejša.

Olga. Samo malo preidealna. (Požuga Maksu hudomušno. Potem Lubinu): Jaz sem vam na uslugo, gospod doktor. (Se zopet oddalji z Lubinom).

Šestnajsti prizor.

Maks, Pepina.

Maks [(malo nestrpen, gre preko celega odra k pisalni mizi, položi klobuk nanjo in si da opraviti z urejevanjem razmetanih papirjev). Prav je, da si me poklicala, Pepina!

Pepina. Torej si nervozen tudi ti?

Maks (stopi proti nji; navidez odločno). Da, Pepina! Čas je že, da se razgovoriva in rešiva teh megel, ki so naju zavile in omotale.

Pepina. . . . ki so tebe omotale, dragi. Saj zame je vse jasno. Še nikdar ni bilo v mojem srcu toliko sreče in blaženosti kakor danes, ko sem te pričakovala s planin. A ko si izpregovoril, si mi vrgel dvom v dušo. In to sedaj grize in gloje . . . V prvem hipu se mi je zdelo, da te razumem; a sedaj vidim, da ničesar ne razumem . . . Kaj se ti je dogodilo v hribih? Kaj si počel tam gori?

Maks. Izpraševal sem si vest, Pepina.

Pepina. In sedaj se mi izpoveš, ljubček?

Maks. Pepina . . . te stvari mora biti konec med nama.

Pepina. Ah . . . Kaj je to, Maks? In tvoja ljubezen?

Maks. Poskušaj razumeti, Pepina! Razumeti, da — m o r a biti konec.

Pepina. In če te ne izpustim, duša? Za boga svetega, ali se šališ? (Ga prime za roke). Ali te nimam rada, Maks? (se pritisne k njegovim prsim in išče njegovih usten).

Maks. Pepina, oprosti!

Pepina (burno). Maks! Ljubček moj! . . . Maks!

Maks (se ji siloma iztrga). Pepina, ne! . . . Ne!

Pepina (stopi razburjena h klavirju ter ga nervozno zapre). In zakaj, prosim?

Maks. Ker ne gre, Pepina . . . Ali ne moreš razumeti?

Pepina. Torej sta to imela z mojo mačeho?

Maks. Veruj mi, da sem se že prej odločil.

Pepina (prežeče). In Olga?

Maks. Olga je tvoja prijateljica, Pepina.

Pepina. Torej zakaj potem?

Maks. Ker je nekaj groznega to . . . Ali ne čutiš, Pepina?

Pepina. In pred tremi dnevi je bilo še lepo?

Maks. Jaz sem bil blazen, Pepina. To je prišlo name kakor lavina . . . in strgalo me je za seboj . . . jaz ne vem, kako! Samo to vem, da sem bil pijan, da sem bil omamljen od tega sladkega razkošja, ki se je razlilo čez-me in mi prepojilo telo z brezmejno slastjo in srečo. A ko sem se zbudil, — bile so sanje, pregrešne, zločinske . . .

Pepina. Ampak bile so lepe sanje, Maks. Ne iztrgaj me iz teh sanj! Ti me umoriš, če mi jih vzameš!... In ti si bil vendar srečen; sam si rekel! . . .

Maks. Rekel sem; a danes me je sram te sreče. Bilo je nepošteno in žal mi je . . . Ne hodi mi blizu, Pepina, bojim se!

Pepina (z novim upom). Bojiš se? Tako moj si še? . . . Ker bi te znala lavina strgati za seboj? — Lavina je premočna, Maks, ne uganjaj neumnosti! Ti me imaš rad . . . čemu torej?

Maks. Jaz ne smem, Pepina! In tudi ti ne smeš!... Izprašaj tudi ti svojo vest!

Pepina. Vest? — Jaz sem jo že davno izprašala. Izprašali so mi jo drugi in — izprešali. Jaz si nimam

kaj izpraševati. Ženska, ki je vse žrtvovala za srečo in jo konečno našla . . . ali naj jo sedaj žrtvuje — radi vesti? — Poglej, duša! Tako revna, tako uboga sem prišla k tebi, in ti si me dvignil . . . Bila sem v nebesih, Maks. In sedaj jih naj zopet izgubim? — To bi bil zločin, Maks! — A ti me vendar ljubiš . . . čemu torej?

Maks. Jaz ne vem, če te ljubim, Pepina. Meni je, kakor da sem se zbudil iz sanj . . . In obšla me je groza, ko sem se zbudil . . . tako hipoma in tako neusmiljeno sem bil prepričan, da te ne smem ljubiti, da moram narediti konec tej ljubezni. — Moje meso te je ljubilo, Pepina! —

Pepina. Ha! Meso! . . . In ti si toliko govoril o duši! Še pred tremi dnevi je bila „tvoja duša židane volje, kot bila bi pila kraški teran“ — in sedaj: meso! Hvala, gospod!

Maks. Pepina! . . .

Pepina. Haha! In jaz sem bila tako presenečena, ko si prišel . . . Kakor bi bila zagledala solnce po dolgi noči, ko že nisem več upala, da pride dan. Tu je bil vendar enkrat človek . . . in mož, po katerem sem tako hrepenela in koprnela vse svoje življenje. In mislila sem, da je cel; a sedaj pride na dan, da je tudi on razdeljen: v meso in dušo, kakor vsi drugi. In vsi ljubijo z mesom . . .

Maks. Jaz se ne delam lepega, Pepina. Umazan sem, kakor kdo drugi, basta! Ne govoriva o tem! Jaz se potrkam na prsi: mea culpa! mea maxima culpa!

Umazal sem se, da se nikoli več ne operem ... in tudi tebi bi se moral gnusiti! (Šeta zamišljeno v stran; pa se zopet okrene). In narobe, Pepina: Tonin ni več kot je bil. On se je izpremenil poleg tebe in bi zaslužil tvojo ljubezen.

Pepina. Ha! Vedno lepše! ... Koliko ste dobili mešetarine, gospod?

Maks. Ne žali me, Pepina! Prosim te, ali sem ravnal kot mož, ko sem padel s teboj — ženo bratovo?

Pepina. Kar si storil, si vendar storil ... in nikar ne očitaj meni tega greha! Človek ima pravico do sreče. In če jo po tolikih razočaranjih in blodnjah konečno najde, — ali naj beži pred njo? Obljubila sem Toninu zvestobo, a storila sem neumnost ... in radi neumnosti se naj odrečem sreči? — Maks, poglej! Ti me vendar ljubiš! Jaz strgam vezi s Toninom in potem greva od tod.

Maks. Stradat!

Pepina. Delat izpite, Maks. Ne boj se zame!

Maks. In potem?

Pepina. Ne vprašaj, kaj potem, dragi! Sreča je danes tu, danes! In jaz je ne izpustim, jaz jo držim ... Poslušaj, Maks! Na Dunaj pojdeva; vzameva si malo sobico ... in ti boš študiral. A jaz ... zame ne skrbi, ljubček! Lepo bova živela. Reci, duša!

Maks. Pepina, to je blaznost! Jaz se preveč zavedam krivde, da bi se te mogel še enkrat dotakniti.

Oprosti, če te ranim; a jaz sem tako prevdaril, da me je zavedel greh in ne ljubezen. Ljubezen je vendar čista in sveta, a meni je kakor zločincu . . .

Pepina. Čemu se mučiš, Maks? Zakaj ni meni tako? Bilo bi verjetnejše . . . In v meni je postalo vse čisto in sveto, ko si me objel.

Maks (nenadoma). Pepina, jaz grem. Še danes . . . jutri . . . Moram, Pepina!

Pepina. Maks!

(Z vrta se slišijo glasovi, vidi se hitro prihajati Olgo, Lubina in Tonina. Ko jih Pepina zagleda, umolkne in omahne na zofo).

Sedemnajsti prizor.

Prejšnja, Olga, Dr. Lubin, Tonin.

Olga (živahno). Krasne stvari, Pepina! Škandalček non plus ultra! Tvoj mož gre čez cesto . . . in kdo se pripelje mimo . . . s kolodvora? — Nekdanja zdravnikova sobarica Gizela, ki je bila obenem njegova ljubica ali kaj. Ha . . . voz se vstavi pred njegovim stanovanjem — in ona izstopi z dve-, triletnim pamžem v naročju. To je dobro, da njega ravno ni doma. V kavarni je pri taroku. A na vsak način ga moramo opozoriti!

Tonin (je medtem pri pisalni mizi napisal vizitko). Tako . . . Koga pošljemo?

Olga. Ah, daj meni! Če dovoliš, Pepina, pošljem tvojo služkinjo!

Pepina (ni vstala z zofe, ko so vstopili. Na Olgino vprašanje samo trudno pokima). Pošlji, Olga!

Olga (pogleda hitro njo in Maksa, pa se obrne k vratom na levi). N-na . . . Ampak temu privoščim, da bi prišel malo v zobe. Haha . . . (Odide).

Pepina. In zakaj mu je pripeljala otroka? Ali ji ne plačuje redno?

Lubin. Ha, izsiljenje! Čisto navadno izsiljenje! Bogve, kaj zahteva od njega? — Škandal je sicer velik, a Podboj jo lahko kratkomalo izroči sodišču.

Tonin. On je preveč resoluten. Že v začetku tiste komedije! . . . Zakaj se ni sam pobotal z njo? Kaj je bilo treba, da ga je moralo šele sodišče prisiliti?

Lubin. Haha! Nihče rad ne vali — kukavičinih jajc.

Tonin. Ali kdo bo zahteval zvestobe od takih žensk?!

Pepina (Toninu naravnost v oči, vendar malomarno). Ti govoriš o Gizeli?

Tonin (se obrne proti ozadju, kakor bi hotel skriti svojo zadrego). Na . . . jaz sem radoveden na ta škandal. (Gleda skozi okno na vrt).

Lubin (fiksira Pepino in Maksa). Milostiva ste imeli važne pogovore?

Pepina (odločno). Zelo važne, gospod doktor!

Lubin (se umakne njenemu pogledu in vpraša Maksa). Kaj pa izpiti, gospodine mladi? Tretji vam še manjka, ne?

Maks. Tretji, gospod doktor.

Lubin. Še nimate termina?

Maks. Pač, jutri se odpeljem na Dunaj.

Lubin. O — bravo, bravo! Mnogo sreče!

Maks. Hvala!

Pepina (se hipoma oživi). Jaz bi dejala: mojemu svaku se ne mudi toliko do izpita; njemu se je stožilo po mestu — po življenju tam gori, ki je menda identično z grehom.

Lubin. O, o! lepe reči!

Pepina. Stožilo se mu je po grehu. To je namreč vedno tako, kadar je mlad človek uklenjen v te dolgočasne, deviške spone na deželi. Mlad človek ni mirna voda . . . Ali ne, gospod doktor?

Tonin (pride zopet blizu). Tiha voda . . . včasih.

Lubin. Haha . . . hudournik navadno.

Pepina. Kaj ne? In življenje pri nas je precej mirna voda, da, morda celo gnila voda. Ali je torej čudno, če si mlad človek zaželi valov in viharjev in vzburkanja? — Vi imate izkušnje, doktor!

Lubin. Milostiva, usmiljenje! . . . S čim naj se branim? (Se ščiti z dlanmi).

Pepina. O, vi, don Juan! — A tako je tudi Maksa zahrepenelo po vzburkanju, po — grehu. Zgrabilo ga je; in zato pojde.

Maks. Pepina . . .

Pepina. O, — govoril mi je o grehu. Greh je ljubezen, pravi. A to vendar ni res, doktor? Tonin?

Lubin. In vaše mnenje, milostiva?

Tonin. To bi bilo menda res zanimivejše.

Pepina. Govorila sva o ljubezni in moj svak trdi: greh je ljubezen. Da, celo: greh je sreča! To se izpozna baje že potem, da ima človek vedno slabo vest, če je užil dozo sreče . . . In vendar ima človek pravico do sreče?! . . .

Lubin. To je: do greha torej. Zelo praktično!

Pepina. Kaj ne? Vi ste naravnost navdušeni za to filozofijo?

Maks. Ti se šališ, Pepina . . . Gospod doktor, ravno narobe: jaz sem natanko ločil greh od ljubezni. Rekel sem: vest je merilo, ali je bila sreča, kar je človek užil, ali je bil greh.

Pepina (počasi). Ti imaš torej tudi izkušnje, moj dragi?

Lubin. Haha . . . z vami bi ne hodil črešenj zobat, milostiva. — Ampak na vsak način, gospod Maks, za to bi bilo treba pač malo prefine vesti. V praktičnem življenju . . .

Pepina. No?

Lubin. V praktičnem življenju, mislim, bi bil to malo nezanesljiv barometer . . . Haha . . .

Pepina. To je odkritosrčno! — Sicer se pa popolnoma strinjam z vami, lepi moj doktor. A kar je glavno: barometer bi kazal — post festum!

Lubin. Haha . . . krasno! Poklon, milostiva! Kako se izrežete, gospod Maks?

Maks (skomizgne z rameni). Radi tega greh še vedno ni ljubezen.

Tonin. Pošten človek vpraša že pred grehom svojo vest . . . Sicer pa: teater!

Pepina. Ah, da! . . . Maks, ti si še mlad. Greh je potreben, kakor je potrebna umetnost. In kakor si zaželi duša umetnosti sredi tega pustega življenja brez lepote in občutja . . . da se poživi in navduši ob lirični pesemci, čuvstveni sliki, lepi glasbi, — tako zahrepeni tudi za grehom, ker duša hoče živeti, hoče vriskati in plakati in umirati . . . Ona pljuje na čast in poštenje in se raje povalja v blatu in umazanosti, nego da bi sprhnela v čistosti.

Tonin. Umetnost in greh — blasfemija!

Pepina. Vi se vendar strinjate z menoj, lepi moj doktor? Ali vam nisem govorila iz srca?

Lubin. Krasno ste povedali, milostiva!

Pepina. Vidite, midva sva se vedno razumela. Pa tudi Maks naju bo razumel in bo še himne prepeval grehu, ko mu nekdaj ženica zadiši po kuhinji in otrok po plenicah . . .

Lubin. Haha, to je dobro! . . . In vi jih nimate, milostiva?

Pepina. Otrok? — Tonin, ali imaš ti kaj?

Lubin. Divno! Vaš humor je neprecenljiv, milostiva.

Olga (plane v sobo). Škandal se že vrši, gospoda! Doktor, poglejmo v kavarno! Ravno je izginila Gizela vanjo in otroka je nesla seboj. Videla sem jo . . . Že na cesti je vpila in žugala, vsa rdeča in zaripljena v obraz. Pijana je najbrže.

Lubin (se hitro odpravi). Ha! . . . to je zanimivo!

Olga. Vas ne zanima, gospod Maks?

Maks. Ne, oprostite, milostiva!

Olga (pomežikne proti Pepini in Lubinu ter mu šepne na uho). Ali niste nič ljubosumni? Meni se zdi: Alte Liebe rostet nicht. — Ti greš tudi, Tonin? Na svidenje, Pepina! Hitro smo nazaj.

Pepina. Rešite mogoče tudi Podboja tu sem! Na svidenje, doktor!

Lubin. Poklon, milostiva!

(Olga, Lubin in Tonin odidejo skozi vrt).

Osemnajsti prizor.

Pepina (se trudno nasloni z glavo vznak in zamiži).

Maks (gre počasi k vratom na levi, prime za kljuko, pa se premisli in se zopet obrne k Pepini). Sedaj je torej vse v redu. Tu imaš namestnika . . . jaz lahko grem. (Pritisne za kljuko).

Pepina (veselo iznenadena). Maks!

Maks (se obrne). No?

Pepina. Tebe je torej vendar bolelo?

Maks (hoče oditi).

Pepina (teče k njemu in mu zasloni vrata). Prosim te, Maks! Jaz ne vem, kaj se zgodi, če me pustiš . . .

Maks Ali bodi pametna! Kaj naj se zgodi? Lubin ostane tu, pa je vse dobro.

Pepina. Zakaj me žališ? Ti si moral vendar čutiti, kako grozno mi je bilo! Saj sem vendar govorila samo s teboj . . . Kaj je meni Lubin? Malo pobožala sem ga, da ni videl preveč jasno . . . in da niso videli drugi.

Maks. To je pač vseeno. Pepina, jaz mislim, da narediva čisto na kratko. Čemu toliko tragike? Teater, prav je povedal Tonin. Ti nisi grešila prvič in tudi jaz ne. Jaz sem ravno tak prasec, kakor Lubin ali kdo drugi. Če sem rekel a, bi lahko tudi rekel b. In nazadnje: bogve koliko premagovanja bi me ne stalo, da bi jo v resnici odkuril s tabo. Par tednov bi te objemal in lizal, da bi se te do sitega nalizal, in potem . . . potem bi te vrgel proč . . . med tisto sodrgo, kamor gre v ravni smeri tvoja pot. — Vest? Humbug! Jaz se ravno toliko brigam zanjo kakor ti na primer. Mogoče niti toliko ne . . . Ampak to je dobro, da je vsaj še nekaj strahopetnosti v meni. Tako vsaj nimam sitnosti. To je dobro zame — v prvi vrsti seveda, — potem je dobro zate in je dobro za Tonina. Za tega menda še najbolj. Konečno si bom celo domišljal, da sem mu dobro delo storil, ker mu nisem žene odpeljal. Saj to

je vuršt, ali je žena čista ali ne; samo da je mož tega prepričanja. — In tudi zate je dobro tako. Na ta način greš lahko po gladki cesti svojo pot, s poštenim obrazom . . . in ga lahko tožiš, če ti kdo pljune v obraz . . . Sedaj — mislim — sva torej obračunila . . . zbogom! (Ji pomoli roko.)

Pepina (še vedno pri vratih; prime počasi njegovo roko, jo nežno obdrži v svoji in se tiho nasmehne). Ti si ljubosumen, Maks? . . .

Maks (ji hitro iztrga roko). Pepina, ne bledi! Ali izgledam ljubosumno? Ali ne vidiš, da se je odvalilo z mene? — Tako tesno mi je bilo v sponah . . . rval in napenjal sem se, da se izmotam . . . pa je prišel in ti sama si mi zrahljala vezi. Ali ne vidiš, da sem mu hvaležen. Kakor poslanec božji je prišel in me je odrešil . . . Vzbudila se je bila v meni strahopetnost, obšla me je bila groza . . . ali vrag vedi . . . Ha! Strahopetnost? — Poštenost se je zbudila v meni. In pošten človek ne ljubi svojega brata žene! — — Ljubosumen? Ali ne vidiš, da sem že odšel, ljubica? Prost sem! Novo hrepenenje, novo pričakovanje je v meni . . . Kaj pa hočete od mene, gospa?

Pepina. Zakaj se vznemirjaš, Maks? Ne bodi krut z menoj! Ali ne čutiš, da se mi gre za življenje? — Bodi vsaj malo obziren, dragi! Pa saj to ni krutost, to ni brezobzirnost . . . Tebi je hudo, saj razumem. A čemu se mučiš? Ti me ljubiš — in zakaj bi me ne ljubil? Pomiri se, Maks, in poslušaj! Prosim te!

Maks. Ali ne vidiš, da sem miren? (Sede udobno na zofo). Naravnost sumljivo miren — za tvojo bližino! Ali povešam oči pred teboj? Prosto govorim s tabo in jasno. Še nikoli nisem bil tako na jasnem sam s seboj! — In pred pol ure sem stal tamkaj in sem trepetal. Kakor skesan grešnik sem bil. Paglavec, ki so ga zalotili, ko je kradel slaščice . . . Saj to je ravno! Imel sem se za poštenjaka, junaka — vkljub temu, da sem bil prasec. — Dala si mi bila ulogo, lepo ulogo, in pogodil sem jo izvrstno . . . Igral sem „človeka in moža, po katerem si hrepenela in zdihovala vse svoje življenje in ki si ga konečno našla“ . . . Kakor solnce sem zasijal v tvoje življenje . . . in vriskal sem: fant, tu so se uresničile tvoje sanje! Tu se izpolni tvoje življenje! Ljubezen je sreča . . . A nenadoma se mi je stemnilo pred očmi . . . ko da sem dobil klofuto. Bil je greh, Pepina, — a greh ni sreča; človek preveč trepeče zraven . . .

Pepina (prisede k njemu). Maks . . .

Maks (se zopet vzravna). Kakor paglavec sem stal pred teboj. Igral sem bil solnce, a v resnici sem bil pobček, s svečkami pod nosom in s prstom v ustih. In ko sem začutil svečke pod nosom in prst v ustih, me je bilo sram pred teboj, ki si stala velika in imenitna in si ljubila solnce. Sram me je bilo, ko sem bil tako majhen in neumen, s tisto bojaznijo v srcu, da bi zvedeli ata ali mama . . . Pa tu sem nenadoma izpregledal; ti sama si mi odvezala oči . . . In glej; tudi ti si imela slaščico v ustih in si si oblizovala prste . . .

Pepina. Ti me ne ljubiš, Maks?

Maks (kratko). Ne! — Kradel sem, ker je greh sladak in ker je neumen, kdor ne krade. Ti pa si kradla iz navade.

Pepina. Maks, ne igraj se z mano! Ali ne vidiš, da mi delaš krivico? — Jaz te ljubim, duša! In zame ni več življenja brez te ljubezni . . . Kradla? Dobro, če hočeš . . . a kradla sem življenje, srečo, ki je tako dolgo odlašala in konečno vendar prišla mimo. Ali je čudno, če sem iztegnila roko? — In Maks, — saj to ni mogoče, da bi me ne ljubil več! Čemu si trgaš dušo? Veruj mi, — Tonin ni vreden tolike obzirnosti! Prosim te, poslušaj — in boš videl!

Maks. Torej pripoveduj!

Pepina. Ali me nočeš poljubiti prej?

Maks. Prosim! (Jo poljubi odločno, a hladno.)

Pepina. Torej je končano?

Maks. Pripoveduj!

Pepina (vstane z zofe). Čemu? — Na pogorišču . . . Poglej, ti nisi hotel ničesar vedeti o moji preteklosti . . . in sedaj mi prideš s temi očitanji!

Maks (tudi vstane). Dobro, Pepina. Če se natanko vzame, sem pravzaprav tvoj dolžnik. In moje besede niso bile ravno lepe . . . Ali kaj hočeva? Krasti ne smeva več . . . Pepina, če ti je res kaj do mene, vrni se k Toninu!

Pepina. Ali, Maks! Ti ne razumeš, kako je z mano! Ali ne vidiš, kako strašno mi je? Ti mi ne verjameš, kako resen je zame ta trenotek . . . Saj ne

tajim: — nisem te vredna, kakoršna sem. Vsa umazana in z blatom oškropljena od vrha do tal . . . Pa vkljub temu: ali si moreš misliti, da bi ženska prenesla vsa tvoja očitanja, če te ne ljubi? In ko bi se čutila krivo, odpustila bi ti tem manj. — A kaj mene briga, kar se je godilo z menoj ves ta čas? Jaz nisem živela tega življenja. Moja duša je hodila poleg in je rezala obraze temu življenju. Gnev in stud sem sipala krog sebe; in kdor je kaj dobil od mene, je bil zato neusmiljeno opljuvan . . . Nihče si ne more kaj domišljati! — In naj sem gazila v gnojnici, — naj sem se pogrezala do vratú v gnojnici, — gazila sem z gnusom v srcu in pogrezala sem se z namenom, da se osvetim življenju, ki me je osramotilo in osmešilo. Ni bilo užitka, ni bilo naslade v mojem življenju, ker preveč se je nabralo grenkobe v mojem srcu . . . grenkobe prevarane deviške duše. Prevaralo me je življenje, ko ga še nisem poznala; a ko sem ga spoznala, sem se maščevala nad njim, maščevala kakor otrok, ki se vrže skozi okno in se ubije —, da kaznuje mater za šibo, s katero ga je pretepla . . . Valjala sem se po blatu; . . . a moja duša je bila v tistem hipu čista in sveta, ko mi je zagorela ljubezen v srcu. Ljubezen, o kateri sem sanjala in ki je nisem poznala, dokler mi je nisi ti prinesel . . . In Maks! Vkljub vsemu! Ali se ne utrdi železo v ognju?

Maks. Saj ti nisem očital, Pepina . . . kako bi ti mogel? Čisto dobro razumem tvoje življenje — in zato te tudi cenim, ne dvomi o tem! Ampak tu so drugo vzroki . . .

Pepina. Vem, Maks. In dovoli, da povem, koliko obzirnosti zasluži Tonin! Nisem hotela govoriti, saj se tudi on lahko sklicuje na življenje, ki ga je zoblikovalo. In upira se mi, govoriti o tem . . . Česar sem bila vredna, to sem imela. — Ampak tebi je leglo na dušo in zato poslušaj!

Ti sam si ga poznal. V čem se je razlikoval od drugih? Od Lubina? — Smukal se je okoli mene in mlaskal z jezikom, kakor bi veljalo ugrizniti v okusen sad. In ker nisem bila podobna drugim dekletom, s katerimi je imel opravka, in sem mu imponirala kot rafiniranka, je mislil, da me mora tudi rafinirano naskočiti. A naskočil me je surovo. Poželel me je bil z istimi čuvstvi, ki bi ga bili v mestu gnali v — bordel. Pomežiknil mi je pomembno, sedel k meni in mi šepnil svojo ponudbo v uho . . . Dobil je klofuto in odkuril jo je kakor poparjen pes. Drugi dan pa je prišel v fraku in cilindru in zaprosil moje roke. Odšel je z dolgim nosom . . . a zvezal se je z mojim očetom, ki je bil takrat na robu propada, in preselil se je k nam. Trgovina je zopet vzcvetela z njegovo pomočjo; vendar še danes ne vem, kdo obeh je imenitnejše ukanil svojega druga. — Zame je imel posmehovanje in zlobne opazke... dokler ga ni nenadoma obvladala strast ter mu vzela razsodnost. In sedaj mi je ležal pri nogah in cvilil in jokal . . . kakor kužek, ki se dobrika gospodarju, da pozabi storjeni greh.

Takrat je še pil . . . česar se je v zadnjem času odvadil, ne vem, zakaj in kako . . . Vzela sem ga, ker

je bilo najpametnejše, vzeti ga . . . in ker sem spoznala, da me nikoli ne ukloni podse in da ostane večno — kužek pri mojih nogah. In tak je tudi ostal; samo da ni bilo nobene plemenite udanosti v njem. Bestija je divjala v njem, kolikor se ji je zdelo. Danes se je sladkal in lizal, jutri je lajal in režal z zobmi . . . Pripovedoval mi je s tisto nesramno brezobzirnostjo, ki je mislil, da je efektna, o svojih ljubicah — umazane storije umazanega človeka. Bile so povečini izmišljene in name ni vplival z njimi. A ko je konečno uvidel, kako brezvspešen je ves njegov trud, je zlezel zopet pod klop in javkal in moledoval krog mene . . . pa vzbujal mi je samo stud, kakor mi ga vzbuja menda še danes. — Saj nisem zahtevala ljubezni od njega; — iskal je bil priležnice in ne žene. In tudi jaz ga nisem vzela iz ljubezni, osleparila sem ga celo za priležnico . . . Pa kaj sem tudi hotela storiti, ko mi je prišel s perverznimi zahtevami starega pohotneža? — Slutila sem bila propalost moških; a kakoršno mi je razodel Tonin, take nisem slutila. — Ta Gizela danes in njen otrok — Tonin je oče temu otroku . . . In tvoj brat je vkljub temu v bistvu celo dober človek; — odkod torej ta brezmejna pokvarjenost? — Pa čemu vprašanje? Ko bi ne bilo žensk, ki se prodajajo, bi tudi tega ne bilo. In Tonin si je vedno domišljeval, da me je — kupil. Sama sem si kriva vsega tega. Tisto maščevanje nad življenjem — neumnost in laž! Življenje je lepo, a ljudje so grdi in njih hinavščina. In čemu obupati radi ene same umazanosti? — radi

enega samega greha? — Samo v vodi se navadiš plavati . . . zaplavaj torej v življenje in plavaj, dokler ne priplavaš do školjke, ki je biser v nji. — Jaz sem priplavala, dragi. Ali pustiš, da me zopet odnese val? (Iztegne roke proti njemu). Pridi, duša, in ne obotavljaj se! Samo ljubezen je sreča na zemlji. In samo enkrat v življenju se nam ponuja ta sreča. Ali jo pahneš od sebe? Ali ni vredna tudi najvišje cene? — Brez tebe mi ni živeti, Maks. Ti moraš razumeti, kako silno je vzplamtela v meni ta vroča in mogočna ljubezen . . . po vsej tej blazni in odurni preteklosti . . . In da se moram boriti za to srečo, ki mi je zasijala, boriti na življenje in smrt, — to ti mora biti jasno, če si pogledal v mojo dušo, ki ji ni več življenja brez tebe. Ne obsodi me na smrt, dragi, ko ti prinašam življenje! . . .

Maks (se ji umika samo na pol). Tonin je moj brat, Pepina!

Pepina. In kaj je potem? Saj nisi imel nikdar nič skupnega z njim. V mladosti si ga komaj poznal. In ko je šel v svet, se ni brigal za dom; pa tudi vi drugi niste koprneli za njim. To je slučaj, da se je sedaj spomnil nate in te povabil — z bogve kakšnimi nameni. In kakšen brat je to? Najmanjše podobnosti ni med vama. Ali čutiš le trohico sorodnosti z njim? . . . To ni tvoj brat, Maks. Nikar se ne varaj; on ti je tuj, kakor je meni tuj in neznan. (Prišla mu je popolnoma blizu in si ovila njegovo roko okrog pasu).

Maks (se je nehote izpozabil in začel božati njeno golo laket). Res je, ljubica! Ni mnogo sorodnosti med nama. Nikoli nisva občevala. Ali nekaj sitnega je vendar tu zraven, nekaj grdega . . . Ko bi se izneveril bogvekomu, magari . . . ali — bratu! Breme je pretežko, Pepina. Grdo je.

Pepina. Nič ni grdega, duša. Spomni se, kako pobožna je bila najina ljubezen, ko sva se nenadoma zavedla v objemu! Kako lepa sreča nama je sijala vse te dni, ki so zbežali tako brezmejno naglo . . . In ta ljubezen te ni minila, dragi. Saj si vendar drhtel v isti sreči z menoj! In čutiti si moral, kako je božanska harmonija objela najini duši in ju zvezala na veke. (Se tesno privije k njemu in mu pogladi lase s čela). Ti ne veš, kako te ljubim, dragi! Brezkončna je moja ljubezen . . . In ti si moj . . . moj . . . (Se vsesa z dolgim, omamljivim poljubom v njegove ustnice).

Maks (jo objema). Saj si lepa, ljubica! Tako sladka so tvoja usta . . . tako razkošno je tvoje telo . . .

Pepina (se mu nežno zopet izvije in obdrži njegovi roki v svojih). Hvala ti, duša! Koliko rajske sreče je zopet v meni . . . (Se veseli kakor otrok in ga hoče za roko peljati na vrt). Pa pojdiva na zrak, ljubček! Jaz sem potrebna solnca — še par trenotkov je do zahoda. Plesala in vriskala bi, ah! . . .

Maks (jo objame krog pasu, vznemirjen). Ne, ljubica, pojdiva gori! Koprena je padla na mojo vest . . . in bogvekam je zdrsnilo tisto breme! Odleglo mi je, srčece. Rad te imam . . . a zunaj naju lahko kdo vidi . . .

Pepina. In kaj, če naju vidi? Jutri sva čez gore in doline . . . Pojdi. Maks!

Maks. Čez gore in doline? Ne bledi, Pepina! To je vendar neumnost . . . čemu nama je treba bežati? Ali je treba, da kdo izve za najino razmerje? Pojdiva gori, Pepina!

Pepina (ga izpusti in potegne zamišljeno z roko preko čela). Razmerje? Ti praviš razmerje? Kaj je to? Ali sem se izgubila v labirintu?

Maks (jo privije zopet k sebi in ji šepne nekaj v uho).

Pepina (se umakne z glavo od njega in ga s strahom v očeh pogleda). Ti me ne ljubiš, Maks!

Maks (veselo). Seveda bi te ljubil! . . . Ta trenotek bi te ljubil! . . .

Pepina (se mu odtegne in se obrne od njega). Meni ni prešerno pri srcu . . . Jaz ne vem, kako mi je . . . (Se naglo zopet obrne k njemu). To vendar nisi ti, duša? Kakor da me je objel Lubin . . . Kaj je prišlo vate tako nenadoma? — Tako mi je, kot bi se bil ravnokar odtrgal od mene . . . Poslušaj, duša! Tako čisto in pobožno je moje hrepenenje! Tako veličanska je moja ljubezen! . . . In ti hočeš ostati v tej sredi, ki je gotova smrt najini ljubezni? Danes je zadnji dan pretvarjanja in varanja; jutri se napraviva v novo življenje, v najino življenje . . . Maks, ali ne čutiš velikosti in svetosti tega hrepenenja — za srečo, ki ji greva naproti?

Maks. Jaz te ne razumem, Pepina. Čemu toliko besed? Ne vem, v kakšno občutje si se posilila? . .

Jaz nimam potrebe po kakšni heroični ljubezni. Čemu? Nobenih svetih in pobožnih čuvstev ni v meni. Narobe: zelo pregrešno mi je pri srcu . . .

Pepina. Molči, Maks! Ti vendar ne govoriš resno? Ne govori o grehu, kjer poznam samo ljubezen!

Maks. Za božjo voljo, kakšne ljubezni hočeš od mene? Ali ne vidiš, da je samo greh, ki je zbezljal za teboj? Ali res verjameš frazam, ki so jih rodile tiste razkošne noči? — Ne varajva se, ljubica! Nikamor ne grem s teboj, ker nisem ustvarjen za pustolovstva. Grešil sem! Tvoje grešno telo me je zapeljalo. Tvoje grešno življenje me je omamilo in vzbudilo v meni strast in poželjenje . . . Komaj sem premagal vest, že se mi zdi, da se je oglasila v tebi . . . Ali naj menjava ulogi, da se nadaljuje komedija? — Ne bodi neumna! Kaj hočeš s tisto teoretično ljubeznijo? Tako lepa si v grehu! Tako čudovito lepo znaš grešiti! . . . in sedaj se hočeš posloviti od greha? Kaj ti ostane?

Pepina (je bila sedla na stol pri mizi in se zagledala s topim pogledom skozi okno). Pusti me, duša! Jaz ne vem, kaj se vrši v meni. . . . Tako prazno mi je hipoma v srcu . . .

Maks. Ne bodi sentimentalna! To je barvna slepota . . . Grešila sva, — to je vse! Ali ne vidiš, da ni bilo ljubezni v meni? — Greh, pohota, nasladnost . . . to je vse. Don Juanstvo, Pepina! Ne vidiš, da sem tudi jaz don Juan? Kdo ni don Juan? In ti iščeš njega, ki ni don Juan?

Pepina (dvigne glavo, z rosnimi očmi). Tebe iščem, Maks! Zakaj govoriš tako brezbožno? Ti nisi don Juan! Ti si nisi sam s seboj na jasnem v tem trenotku. Vse te prisiljeno pregrešne besede, ta pretirana zavest greha, ki je legla na tvojo mlado vest — vse to vrvi in se mota v tvoji glavi . . . in zato si domišljuješ, da si lopov in zločinec . . . Saj ni res dragi! Ti, ki ti je duša tako dobra, tako popolna in bogata, da je mogla tudi mojo poplemenititi in dvigniti iz smradu in blata . . . ti nisi navaden pohotnež! Ti si prepošten, Maks, in samo zato te je obvladala ta slabost in obremenila tvojo otroško dušo. Ti nisi grešnik, dragi! Ti si čist . . . Tam ni greha, kjer je ljubezen. In ljubezen je najlepše na svetu, zakaj bi bežal pred njo?

Maks. Ne bodi otročja, Pepina! Saj si tudi ti iskala samo greha pri meni! Šele danes, ko je zagrozila ločitev . . . šele danes si se zavedla te svoje — visoke ljubezni. Včeraj bi ti ne bilo prišlo niti na misel, pobegniti z menoj in zavreči vse te udobnosti pri Toninu. Eno uro prezgodaj . . . Počakal bi bil en dan, dva, in tvoj glad bi bil nasičen, nikjer bi ne bilo te čiste ljubezni, ostal bi bil navaden doživljaj, kakor Lubin, Podboj ali kdo drugi. — Pokaj toliko sentimentalnosti? Grešila sva, Pepina . . . Ti sama si rekla: „greh je ljubezen in sreča . . .“ in: „greh je potreben, kakor je potrebna umetnost . . .“ — pokaj torej prazno besedičenje? Naj ostane pri tem! Najboljše je! Čemu si obteževati življenje . . . ko je vendar precej vseeno, ali živiš v blatu ali v zraku?! — Če si ptič, živiš v zraku; če si žaba,

živiš v mlaki . . . a žival si v obeh slučajih. Razvojna zgodovina uči, da smo zrasli preko žab in ne preko ptičev, — ostanimo torej v mlaki! —

Resnično sem si domišljal, da se je nekaj blagega oglasilo v meni, ko sem bil tako nenadoma zardel v dno svoje duše in ti ušel v gore. Mislil sem bil, da se je javila vest, a sedaj vidim, da je bil samo strah pred kaznijo. Poznal se nisem; danes sem pa zagledal lopova v zrcalu . . . Jaz ne razumem tvojega razpoloženja. Tuje mi je. Tako ravnodušno mi je pri srcu, kakor bi barantal z dekletom na cesti — in ti imaš solze v očeh? . . .

(S hodnika se slišijo koraki).

Maks (hipoma ves preplašen). Za božjo voljo, Pepina, obriši solze! Oni že prihajajo . . . kako se izgovoriš? To je zopet neumnost! Čemu jokati zdaj? — Prosim Te, beži v svojo sobo, Pepina! Hitro, Pepina!

Pepina (vstane naglo, krčevito premagujoč plač, ki hoče bruhniti iz nje, in odide na levo). Pusti me, prtjatelj!

III.

Devetnajsti prizor.

Maks, Tonin.

Maks (je vzel knjigo s pisalne mize in se dela, kakor bi nekaj iskal v nji. Ko vstopi Tonin, ga pogleda izpod obrvi in reče navidezno malomarno). O, ti si, Tonin? Drugi so ostali v kavarni?

Tonin. Ali si sam? Kje je Pepína? Zdelo se mi je, da si z nekom govoril.

Maks. A . . . tu hodim gor in dol in deklamiram iz civilnega prava. (Se prisiljeno nasmehne). Kako je bilo s Podbojem?

Tonin. Špas! Slišala je, da se ženi in prinesla mu je otroka.

Maks (odloži knjigo). Podboj se ženi? Kje, za boga?

Tonin. Vrag vedi! Šepetajo nekaj o Stremenovi, a sam ni črhnil besedice. Ko je prišla Gizela, je tarokiral naprej, kakor bi ga na svetu nič drugega ne brigalo. Imenitno je bilo to! Ona mu je otroka molila pod nos,

on ji je pa srdito pogledal v oči in zavpil: „Pagat ultimo !“ In ko smo se zakrohotali, nas je ravno tako srdito premeril, potem pa spravil svojega pagata — mirno, da je celo Gizela zazijala.

Maks. Haha, mož ima trdo kožo.

Tonin (skomizgne z rameni). Kaj pa naj bi bil tudi naredil? Kar je hotela, to vendar doseže. On je sicer za spoznanje interesantnejši . , . mogoče ga to malo odškoduje . . .

Maks. Dober tek!

Tonin (si prižge cigareto). Ti se torej jutri odpelješ? Ali pojdeš najprej domov?

Maks. Ne, čemu?

Tonin (nedolžno). Pa kako si se tako naglo odločil? Ali sta se kaj sprla?

Maks (zardel). S kom?

Tonin. S Pepino.

Maks. Zakaj to vprašaš?

Tonin. Saj sta tičala ves čas skupaj! Ali je tako nelogično moje vprašanje?

Maks (postaja bled). Na vsak način je čudno . . . Kaj hočeš s tem?

Tonin (s prodirnim pogledom). Nič! Svojega lastnega brata vendar ne bom sumničil, da mi ženo zapeljuje? (Se obrne proč). Zlasti, ker bi bilo morda verjetnejše, da mi žena zapeljuje brata . . .

Maks. Pri tvoji ljubosumnosti pač razumem Pepino.

Tonin. Razumeš? Torej si bil vseeno intimnejši z njo, nego se delaš? — Ali se je pritoževala? Haha! No, razodeni mi, kaj si želi moja grlica? (Ker oni ne odgovori.) Da bi ji popustil vajeti, kaj ne? Da bi mogla zbezljati kakor junica na paši? . . .

Maks. Govoriš kakor ljubosumen mesar; po mesarskem merilu in z mesarskega obzorja. Potem ni čudno, da se ne razumeta. Če imaš moderno ženo, se moraš tudi sam malo emancipirati svojih starozaveznih nazorov o ženi.

Tonin. A, ba, čenčarije! Ti sam veš, da se ne gre za nazore. Za simpatije se gre in za antipatije. Tu ni nobenih nazorov in nobenih idej. Instinkti! Spolni nagon, kakor ga čuti vsaka žival v naravi. Mene žene k nji; njo tira od mene in h komu drugemu . . . mogoče k tebi, Lubinu, Podboju . . . mogoče tudi k vsem trem in še celi kompaniji zraven. A jaz ji smrdim! Pa za voh se tu očividno ne gre. Saj sva iste familije, ti in jaz . . . in vendar ji ti ne smrdiš, kakor kaže prilika . . . ha?? (Se razkorači pred njim).

Maks. Na tak način gotovo ne moreš živeti s Pepino. Sicer sem ti hvaležen, da tako odkritosrčno govoriš z menoj; ampak — dovoli! — povaljan konj, ki brca brezobzirno krog sebe, trga vajeti in grize besno v uzdo, ne more voziti z inteligentno, ponosno - lepo . . .

Tonin (hitro). . . . kobilo! Hvala lepa! Zelo inteligentna primera! In galantna! — Ah, to je domišlja-

vosti v vas mladih! Mesar! . . . seveda! — Upal sem bil, da se kaj zbližava, da se seznaniva . . . No, tvoji nazori so nekje v visokih sferah; ne govore zastonj, da si skriven poet.

Maks (malo osramočen). Jaz nisem imel slabe misli, Tonin. Rad bi se bil kaj pogovoril s teboj!

Tonin. Razumem. — Instruirati bi me hotel, korigirati . . . V staro železo spadamo, kar nas ni „modernih“, kaj ne? — Ah, pojdi! Po nemških feljtonih ste si načitali par tujih idej in sedaj se vam zdi, da lahko od kraja kritizirate in reformirate. Individualizem, osebnost — fraze! Ženska emancipacija, — utopija! Izživeti se — budalost! In to so vaša gesla . . . Napihnjen, lepo barvan balon, kakor se otroci z njim igrajo . . . Udari po njem, da se razpoči in ostane ti tenka cunjica v roki.

Izživeti se?! — A kaj smo delali mi? Isto; samo odkritosrčnejše, brez fraz in lepotičenja in predvsem temeljitejše. Mi smo bili kakor jedro kmetiško dekle, ki zavriska in se zavrti na peti, da ji krila zaigrajo visoko krog bokov . . . Vi ste pa kakor načičkana velikomestna kokota, ki se boji nasmehniti se, da bi ji ne razpokala šminka na obrazu . . . In to je potem osebnost, individualnost! Nekdaj so se oklepali v jeklo in čelade; danes se oklepate v umetelne forme, v pravila življenja, ki je pravzaprav bolj stilizirano nego umetniško. In potem hodite okrog kakor dekoracije, ki so ušle iz svojih interieurjev in nikamor več ne spadajo. Zato pa isčete

in iščete in ne najdete, kamor bi se prislonili, da bi ne motili sloga. In to se pravi potem: iskati samega sebe! — živeti svoje življenje! — Kaj pa: Ne sosedovo? . . . Izživeti se! — Kaj neki drugega, nego izživeti se? Smešno: Vsakdo se hoče izživeti, samo vi ne veste, kje bi prijeli . . . od same stilizirane sile! Od samega debatiranja in filozofiranja! Vi se hočete izživeti v teoriji, mi smo to delali v praksi.

Maks. S pijančevanjem, ponočevanjem, vlačuganjem . . .

Tonin. In kaj si ti boljšega doprinesel do danes? Ali si amputiraš nagone in strasti? Ali jih kratkomalo zatajiš? — Seveda! Pobarvaš jih in sfriziraš, spredaj pa obesiš ščit: duša . . . Maskarada je gotova, nagon je ubit. In vse je plemenito v tvojem življenju. Brez krivde si in brez grehot. Saj je vse tako lepo utemeljeno v tvoji duši, ki je čista in blaga in ne pozna strasti in ne pozna zablod . . . Dušo ste morali prostituirati, da vam služi kot spiritus movens v dejanjih, pri katerih si naše duše obraze zagrinjajo in se skrivajo v temo. — Sama hinavščina je vaše življenje. Resne in imenitne obraze režete in grozno važen je vsak korak. Če si kupiš kravato, jo izbiraš teden dni po prodajalnicah, da najdeš ono, ki je edina uglašena k tvojemu stiliziranemu jazu, ki bi ga — brez kravate! — bržkone konjederec vzel. — Vse je umetniško v tvojem življenju. In ker je vse plemenito, kar je umetniškega, so tudi vaši grehi plemeniti in nedolžni, če se podajajo v —

slog. Nas eden je skrival glavo v ovratnik, kadar se je vračal od greha; ti se vračaš z nasmehom zadovoljstva in umetniškega užitka na obrazu. In če bi bil magari pomandral dekliško dušo, tebi bi ostalo nasladje, kakor da si se dal očarati od Rodinovega kipa . . .

Maks. Le ne predaleč, Tonin! Tolike rafiniranosti ne najdeš v naši generaciji. Ravno narobe: mnogo naivnejši smo od vas. Kjer se vi niti pomišljali niste in ste hlastali po užitkih, kakor bi drobili sveže pecivo, tam se že nam izpodtika korak nad vsemi možnimi ugovori in pomisleki, ki nam jih našteva vest . . . Zavedla te je strast, da nas vidiš kot črne hudobce in da ne poznaš ostudnosti, ki bi je ne bili sposobni . . . Mogoče ona ista strast, ki se imenuje tudi zavist in ki napastuje starajoče se, kadar začenjajo opažati, da se svet ni vrtel samo do njih, temveč da se vrti še naprej in da jih pušča zadaj, vedno dlje in dlje . . . Ona ista strast, ki goni mržnjo in sovraštvo med starejšimi in mlajšimi generacijami, med odstopajočimi in nastopajočimi, med onimi, ki so posedali in ki mogoče še posedajo, in med onimi, ki jih izpodrivajo s toplih ležišč. Sicer sva brata, a vendar spadava k različnim generacijam. Saj se kulturne generacije ne vrste vedno vzporedno z rodovinskimi. In posebno pri nas je trajala tvoja generacija že dolgo pred teboj in se začenja šele sedaj umikati, ali mogoče šele zavedati se, da nastopa nova in jačja, ki zavzame prej ali slej pozicije in vas požene v kot po počitek in užitek . . .

In ta strast te zavaja, da nas vidiš zlobne in hudobne, zmožne vseh grdobij in vseh zločinov na svetu. No, veruj mi, da korakamo ravno nasprotno pot. Ni samo na zunaj obrnjeno naše — po tvojem — umetniško prikrojeno in stilizirano življenje. Ker umetnost ne more biti enostranska. In tudi obraz ne more biti lep, če je duša grda. Zato si pa — če že ravno hočeš — stiliziramo tudi svojo vest. In ravno ta je, ki postaja tako tenkočutna in razdražljiva v nas, da si mnogokrat že skoraj odločno stopati ne upamo. In zato se ti tudi lahko vidi, kakor bi se hoteli izživeti samo v teoriji. Naše življenje je tekmovanje z ovirami, ki nam jih nastavlja vest; vi ste pa dirkali naravnost po gladki cesti, mnogokrat seveda tudi naravnost v pogubo. Vi ste zajemali življenje z veliko žlico, kakor ste pili tudi samo iz bokalov in štefanov; mi je zajemamo po malem, okušajoč požirek za požirkom. Vi ste se i z ž i v e l i temeljitejše, si rekel . . . da, mnogokrat tako temeljito, da vas je ostala samo odeja . . . mi pa ž i v i m o temeljitejše. In zato tudi okušamo z večjim užitkom, nego ste ga imeli vi. Pijanec ne čuti dobrote vina, vlačugar ne slasti ljubezni; ravno tako tudi vi niste okusili življenja, kakoršno je, ker si niste dali časa za to . . . Kakor mi nudi majhna sličica, neznatna vinjeta ob robu obskurne knjige mogoče več umetniškega užitka, nego tebi največji umotvor ali cela galerija slik; tako imam tudi od malenkostnega dogodka, enega samega odkritosrčnega pogleda, ene same blage poteze v tem ali onem obrazu mogoče več življenskega užitka, nego

si ga imel ti v vsem svojem razbrzdanem in pregrešnem konsumiranju cele množice razkošnih in brezdanjih orgij . . . In če se hočeš norčevati iz našega gesla: individualno, osebno življenje živeti . . . dokažeš samo, da ga ne razumeš. Eden kakor drugi ste živeli — uniformirane osebnosti. Z istimi kretnjami, istimi besedami, z isto notranjo praznoto in z istimi skrokanimi obrazi! Brez poezije je bilo vaše življenje; ker poezija je nekaj delikatnega, rahlega, ki ne trpi zunanjega šuma in se razprši kakor megla, če jo dirneš neljubo. Umetnosti niste poznali . . . in zato jo očitaš nam, ki hočemo z njo preplesti živijenje in poplemenititi tudi najmanjši čin v njem. Pa me zasmehuješ, če ne nosim brezokusnih kravat in če zahtevam tudi pri svinjaku estetične opreme . . . A zraven pozabiš, da niti natanko ločiti ne moreš življenja od umetnosti. Saj je vendar tudi umetnost življenje, celo destilirano življenje, kakor ga hoče naša duša . . . brez koncesij mesu in odurnostim zunanjega življenja . . . duša, ki hoče vedno samo dobro in lepo in se odvrača s studom od greha, laži in zlobe . . .

Tonin. Frazarstvo! Besede, besede, besede! In celo tuje besede! Ali si jih našel v svoji duši? — Vsi govorite isto in vsi ste se naučili pri tujcih. To ste potem lepe osebnosti! Samostojni, kar se da!

Maks. Nikar ne zamenjuj bistva s principom! Temelj nam je lahko skupen. Pravilo je eno . . . a praksa ustvari milijon oblik. — Svojo lastno dušo išči!

Spoznavaj dobro in blago, ki je v tebi, in ne samo onega, ki je v zapovedih in postavah. Oziraj se vase! Zaklepaj se vase! In moli v svoji duši k bogu, ki je v tebi! . . . Živel boš osebno življenje, izluščil se boš iz uniforme. Tvoja dejanja bodo pristno tvoja, lepo zaokrožena in kolorirana z niansami tvojih lastnih barv. In kakor umotvor bo tvoje življenje . . . Ne življenje na debelo, — drobno življenje je pravo življenje. Manj bučno je in grmeče; manj slave in aplavza užiješ, . . . zato pa občutiš ono skoraj bolestno slast notranjega vrvenja in kipenja, ki te mnogokrat globlje pretrese in razmaha nego najneusmiljenejši čin usode. Tvoje srce ni omamljeno od plesa in pijanosti, zato pa je vzhičeno od onega tihega blaženstva, ki ti ga pušča tudi najneznatnejši utrinek zvezd, ki jih je polna tvoja duša . . . Dober postaneš! Saj to je vse, to je bistvo življenja . . . in samo dobrota more zadoščati hrepenenju naših src po sreči. Naj se ti zdi torej smešno ali ne: duša je prvo, vse drugo mora šele iz nje in je samo spremenljiva njena energija.

Tonin. A efekt je vseeno isti! Človek je lump, pa naj živi v duši ali zunaj nje. In če vegetiram zunaj nje, imam vsaj časa za uživanje, medtem ko ga ti potratiš s sanjarenjem in stiliziranjem. Vrhutega je vrhunec domišljavosti, zamenjavati svoja zasebna dejanja in nehanja z umetnostjo . . . Ko da bi mogel biti vsakdo umetnik? Vsakdo popoln? . . . Ko da je vaše življenje popolnejše od našega?! . . . Ali so plemenitejši tvoji nagoni? Ali so manj sebični tvoji cilji?

Maks. Človek je slab, Tonin. Marsikdaj izpregovoriš lepo besedo . . . in v srcu te zaskeli, ko da si ironiziral samega sebe; a stremljenje gre k dobremu. Razvitek pelje navzgor. In ker je duša po naravi blaga in plemenita, mora postati tudi človek tak . . .

Tonin. Torej vendar niste še čez teorijo. Saj sem rekel: fraze! Meso je nagnjeno k slabemu in duša je padla v vodo. Pridi v konflikt . . . in jaz sem prepričan, da zmaga tudi pri tebi meso . . . vsaj v glavnih vprašanjih: želodec in ljubezen.

Maks. Mogoče. Z enim skokom ne dosežeš vrhunca. A razvitek gre navzgor. Hrepenenje naših duš se vzpenja v breg. — In če ne zmaguje vedno samo dobro v nas, je iskati vzroka v podedovanem balastu razvitka navzdol, v hegemoniji mesa nad dušo. Saj je resnično, da se marsikdaj strkljamo po klancu dol . . . mogoče še raje nego bi plezali navkreber; a vendar je pot proti vrhu tako jasno začrtana in tako pregledno markirana, da je življenje ne more več zgrešiti in naj bi se izpodtaknilo še toli in tolikrat.

Tonin. Povsod so dobra stranska vratca: izhod za silo. — Če se tudi izpodtakneš . . . kaj to? Mala ovira! Duša že zopet najde svojo pot . . . Človek je produkt razmer in svojega vstroja. Če torej ni povsem odgovoren za svoj značaj in svoj temperament, mu leži izgovor na dlani: preko mene gre razvitek; a treba ni, da bi dosegel že višek v meni. — Da, da! Duše ste si iluminirali, cilje obesili višje; a sicer hodite po zemlji,

kakor mi . . . Brade ste dvignili kvišku, oči pa povešate za grehom, kakor ona dva starca za Suzano . . . (Se ustavi pred bratom). In ko bi te vprašal n. pr.: Ali si že prelomil moj zakon v svojem srcu? — — Nikar se ne prestraši! V srcu sem rekel in n. pr.! Pri tebi, ki nosiš vest pred seboj kakor bandero farno, pri tebi ne bom izpraševal po dejanjih. Ti, ki toliko preživiš v svoji notranjosti, — tebi je gotovo že v mislih težko grešiti . . . (Šeta po odru, pa se zopet obrne k njemu). In kaj bi mi odgovoril na vprašanje?

Maks. Lepo te prosim Tonin . . . Ali ne čutiš, da žališ svojo ženo s tem vprašanjem?

Tonin (se zaničljivo obrne v kraj). Ba! Seveda mora biti odgovor — fraza! Neodkritosrčnost, laž . . . Torej si ga prelomil. Ti si še daleč od viška. — Sicer pa: jaz mislim, da je ni mogoče pogledati in ne grešiti z njo v svojem srcu . . . Ne zamerim ti . . . Ko bi hotel vsakemu zameriti . . .

Maks. In vendar ni utemeljena tvoja ljubosumnost. In tudi modra ni. — Ženska kakor Pepina je ne prenese . . . In saj je vendar znano: čim živahnejša in razposajenejša je ženska na videz, tim pravičnejše je njeno življenje. Ker ravno nebrzdanost absorbira vso tisto energijo, ki jo kaka svetohlinka porabi v greh.

Tonin (se je razkoračil pred njim). Ali sem dejal, da jo imam na sumu?

Maks. Ne, ne . . . ampak ti se vedeš in govoriš . . .

Tonin (šeta zopet zamišljeno). Da, da! Jaz čakam in prežim, kdaj pride pravi. In trepetam pred tistim trenotkom, ker takrat pride pogin — zame . . . V tej ženski je toliko ljubezenske sile — in do danes še ni bruhnila na dan. Če gledaš to pojanje in to hitanje, to iskanje in hrepenenje . . . Nekdaj je morala okusiti ljubezen . . . Mogoče samo oslutiti ljubezen — in njeno prevaro. In od takrat si je želi nazaj in jo išče . . . išče z vedno novimi nevspehi . . . ker ljubezni ne najde, komaj prevaro. — Danes ga sreča . . . in toliko, da ga ne nagovori na cesti. In rože ji vzcveto na licih, pričakujoče in nemirne ji postanejo oči. Pa je govorila z njim besedo . . . in zopet je mirna, razočaranje ji je skrivilo usta, prevarano upanje ji je stisnilo srce . . . In tako naprej, teden za tednom, vsa ta dolga leta . . . človek pa glej in omedlevaj zraven in hropi od neznosne ljubomornosti, medtem ko vse dehti v nji hlepenja po ljubezni . . . in naravnost kriči njeno celo telo po možu, po ljubimcu . . . A kakor bi ji bilo usojeno, iskati in samo iskati in nikdar najti . . . vedno več se kopiči razočaranja v nji, vedno več zagrizenosti, vedno več pikrosti — kakor v ostareli deklici, ki se ne more znebiti svojega devištva . . . Ker Pepini ni samo za moža; njej je (se zopet ustavi pred Maksom) — za dušo ji je! Da, dragi! Pri tebi so besede, naučene, ker so moderne, — njej so življenje. In ker ga ne najde, ki bi se ji udal, kakor bi se mu ona udala, . . . z vso dušo in slednjo nitko svojega življenja . . . zato je toliko gnjeva v nji, toliko zlobnosti in maščevalnosti zoper nevoščljivo

življenje, ki jo je speljalo na led. — A jaz hodim poleg nje in se ji vsiljujem in nastavljam . . . in ne udarim na pravo struno. In ona bi me pohodila in niti trenila ne bi . . . in bi ne vedela, da je pohodila njega, ki je z vso svojo dušo pri njej, z vsako nitko svojega življenja . . . Pa to je premalo, razumem. Tudi ko bi vedela! . . . Ah, saj nisem sam kriv, Bog ve, da ne! Ko bi mogel s svojega današnjega stališča razpostaviti in voditi svoje preteklo življenje . . . Jaz nisem poznal ljubezni. Lump sem bil, kakor smo vsi. Samo zabavati sem se znal. — Pa sem se zaljubil v tega lepega hudiča in sem norel in koprnel za njo . . . a moje roke so se zaman iztezale za njo, moja duša je zaman hrepenela po njeni . . . In ko sem jo gledal v njenem nestrpnem pričakovanju in iskanju; ko sem gledal kako izteza tudi ona roke, kako hrepeni tudi njena duša — zaman; tedaj se mi je nenadoma zjasnilo pred očmi... in videl sem, kam se iztezajo njene roke, kam hrepeni njena duša . . . Spoznal sem — ljubezen! In v tistem hipu sem že tudi sam čutil v sebi to ljubezen . . . In bilo je v meni, za čemur je iztezala roke in hrepenela v svoji duši . . . a bilo je prerevno in preborno, zraslo na strupenih tleh zavoženega življenja . . . Nikdar ne najde poti do mene . . . tudi ko bi vedela, ko bi spoznala . . .

In tako hodim za njo, kakor pes za sledom, in voham in prežim, kedaj ga najde, kedaj ga doseže — pravega... (zdrgeta po vsem telesu kakor v epileptičnem krču)... da bi se zakadil vanj, da bi mu zobe zasadil v meso...

(Drhti kakor v plaču, a počasi postaja mirnejši in se zopet obrne k Maksu). In včasih ji sam vržem mrhovine pod noge. To je kakor blaznost nad menoj. Kadar me premaga nestrpnost, si zaželim rešitve, si zaželim konca . . . Hotel bi, da ga najde . . . In čudno: iz tega dramatičnega konflikta si upam odrešenja, si upam zmage . . . (Obraz se mu počasi zjasni in zadovoljen smehljaj mu leže na ustnice). A ne najde ga. Ni ga na svetu, ki bi ne bil don Juan. — Tudi nate sem bil pomislil. Slišal sem to in ono . . . haha, mrhovina —, kakor Lubin, Podboj e tutti quanti . . .

Maks (malo plašno). Pa če ga vendar najde?

Tonin (se strese). Jaz bi ga ubil . . . ubil! (Stopi po odru, škrtajoč z zobmi in stiskajoč pesti). In ne njega . . . njo bi ubil! Samo ona mi je odgovorna . . . in samo od nje je odvisno.

Maks (ga prime krog pasu). Ne govori tako, Tonin! Mogoče te resnično čaka zmaga . . . mogoče se ti bo zazdelo, da ga je našla in te ravno v tistem hipu zadene sreča, ki jo sanjaš. Saj ne more ostati slepa Pepina! Kolikokrat išče človek sreče po svetu in se zaganja kakor blazen v pustolovstva . . . pa pride trenotek in pogleda domov in se ozre krog sebe . . . in glej: tu je sreča! Ves čas je čakala nanj in je jokala za njim, ko je on blodil bogvekod in klical po nji . . . Doma je sedela. In sedaj jo ima in jo stiska k sebi v blaženosti in je ne izpusti nikoli več . . . Tako te najde tudi Pepina, zaupaj, Tonin . . . mogoče ravno v tistem hipu, ko se ji bo zdelo, da jo je našla drugod . . .

Tonin (s povešeno glavo, resignirano). „Kako brez nade moglo bi srce živeti?“ — Sicer pa: hvala ti! Dobre besede se še nisem preobjedel. In oprosti, če nisem bil posebno gladek s teboj!

Maks. Narobe, ti mi oprosti, Tonin! Jaz nisem mislil najboljše o tebi, — ker te nisem poznal. A za to uro sem ti hvaležen, brat.

Tonin. Meni se zdi, da si nisva mnogo bližja. Ne vem — nekako strah me je pred teboj. Vrag vedi, saj si dober človek, rad te imam; a preveč te je na jeziku... ti bi rekel: v duši. In ljudje, ki znajo vsak svoj korak opravičiti, ki žive kakor po slovnici . . . s pravili seveda, ki jih izjeme samo potrjujejo — težko je. Sicer pa: saj sem vam bil že od nekdaj tuj. Doma nisem bil očetov sin, njegov komi sem bil. Oče je bil premlad zame, oziroma: jaz sem mu prehitro zrasel. In vi drugi . . . vi drugi ste bili otroci . . . ti si študiral. — In pri vsem tem . . . (se nenadoma zopet vstavi pred njim). Maks! Nekako tesno mi je pred teboj. Vse te dni mi je bilo . . . (Hripavo) Ali si samo v srcu prelomil moj zakon?

Maks (omahne prestrašen in upira svoj groze-poln pogled v brata). Zakaj mi ne verjameš? Ali me smatraš resnično sposobnega — za tako podlost?

Tonin (se obrne proč). Saj ti verjamem . . . Torej: Pepina! (Se hipoma zopet obrne k njemu). Ti bežiš pred mojo ženo?

Maks. Ne, Tonin! Za božjo voljo, kaj ti hodi po glavi? Jaz res ne vem . . . Tonin, prosim te, ali mi dovoliš, da govorim s tvojo ženo?

Tonin. Nikdar! Ali hočeš, da bo še pljuvala name? Zakaj ji ne bi raje kar dovodnice poslal?

Maks. Torej govori sam! Ona te ne pozna, Tonin!

Tonin. Haha! To kar stopiš in govoriš?! — In ona — vsa vesela — mi poda roko in me stisne k sebi: „Ja, saj jaz nisem tega vedela!“ — Kako si naiven, dragi!

Maks (sloni z žarečim obrazom pri klavirju in si nervozno grize ustnice, kakor bi se boril z neko odločitvijo.)

Tonin (ga udari po rami). Nikar se ne ubijaj, brate! Svoje breme že tudi sam donesem . . . A sedaj malo brezskrbnejše: iz kavarne se vračajo. Ali igrava partijo šaha? (Razpostavi v naglici figure na mizici v ospredju in napravi par potez za oba. Maks mu mehanično sledi. — Med tem se že sliši prihajajoče. —)

Dvajseti prizor.

Prejšnja. Olga, dr. Lubin, dr. Podboj pridejo. Pozneje **Strelovka.**

Olga (malo zasopla:) N-na, to bi torej bilo! Saj vseeno ni tako dolgočasno to gnezdo . . . A vidva šahirata?! Zunaj buči življenje in meče svoje valove . . .

vrglo je Podboja, da smo ga komaj rešili besnega objema . . . in vidva šahirata! A kje je Pepina?

Tonin. Menda je gori . . . Predstava je torej končana?

Olga. Končana . . . in junaku je čestitati! To je bil užitek gospod Maks, lahko vam je žal. Pa za vas seveda niso komedije. (Se obrne k Podboju, ceremonijozno): Ampak brez debate: moj poklon, gospod doktor! V mojih očeh ste postali objekt . . . resnično: nekaj posebnega je na vas, nekaj delikatnega . . . kakor gorgonzola! . . .

Lubin. Haha, malo plesniv gorgonzola.

Olga. A toliko pikantnejši. Rezek, da bi človeka žgalo po dlesnih . . . Vi ste komedijant, gospod doktor! Življenje vam je priprosta burka in vi se naslajate z njo; občinstvo pa vam je hvaležno, kakor vidite.

Podboj. Vstopnine še niste plačali, milostiva. Pazite, da se ne zmislim in je ne izterjam!

Olga. Aj, gospod doktor, jaz se samo bojim, da bi ne smeli menjati?!

Podboj (iztegne roke in našobi ustnice): Milosti - p - polna!? . . .

Olga. N-a! Bi se vam hotelo? P-polno milosti-p-polnih Gizel, kaj ne? — Ko bi ne bilo tega strašila pred vami, doktor, tega škandala . . . Ženske imamo še vedno raje kaj sladkega za desert. Jaz vam prorokujem,

Univerzitetna knjižnica Ljubljana

da vas zapusti tudi zadnja pacijentinja in da vam nevesta še danes vrne prstan, če ste ji sploh katerega dali — odurni kakor ste že.

Podboj. Ne delajte se lepe, milostiva, in ne rišite žensk, kakoršne niso. Narobe! Vse bodo drle k meni kakor k čudežnemu studencu in vsaj na skrivnem, v podzavesti bodo upale . . .

Olga. Kaj bodo upale? . . . da jih pogizelite? Lepa perspektiva za vas! In vaša nevesta, ki ste jo tako junaško zatajevali?

Podboj (postoji). Zatajeval? — Hm . . . Spravili ste me v zadrego, glejte! Sedaj res ne vem . . . Sicer pa: ali ne veste, da je več vreden en spokorjen grešnik nego 99 pravičnih?

Olga. To torej uvažuje vaša nevesta? Nekaj zelo rafiniranega ste si izbrali. Jaz vam prorokujem vse slabo. Že vidim rogove na vašem čelu . . . za božjo voljo: sechszehnender!

Podboj. Magari sechzenender! Ampak — dovolj milostiva! Dovolj teatra, postalo bi mučno. — No, da! Res sem jo zatajeval . . . A ker že govorimo o moji nevesti in ker se je sploh že začelo govoriti o nji, dovolite, da spremenim ton pogovoru primerno. — Zdi se mi, da sem resnično zardel. Samo: ne razlagajte si napačno tega sramu! Dolgo že nosim laž na obrazu. Prej je bila resnica, danes je laž, že dolgo je laž. Samo bal sem se, odložiti jo in pokazati resnico . . .

ne radi resnice, verujte mi; samo iz bojazni, da bi mi ne verjeli, da bi mi umazali z nelepo mislijo moje novo življenje. Človek čaka ugodne prilike . . . in tako sem dočakal najneugodnejšo. — Prosim torej, milostiva! Moja nevesta je nekaj tako nežnega, da bi ne prenesla vaše frivolnosti. Kakor list rože, ki ovene, če se ga dotakne neokretna roka.

Olga. Taka sramežljivost!? Kakor bi resnično sklepal račune in začenjal nekaj novega . . . In saj jo poznam, vašo nevesto! Nedolžna kot angelj in rafinirana kot zlodej. Angela in Satanela obenem. In poleg tega: stilizirani möbel s frizuro a la Cleo de Merode. Pa ste ji že preiskali ušesa? Grozno morajo biti velika, ker jih tako skriva v laseh!

Podboj. To jaz še vse preiščem, milostiva! Nikar se ne vznemirjajte!

Olga. N-na! Jaz bi ne mogla biti sigurna take umerjene resnosti in programatične velevažnosti. Krinka!... in izpod nje se vam izleže žival z mačjimi kremplji in pasjim zobovjem. Le pazite, kaj vam pravim! Sicer je kostimirana, kakor sama sveta Gudula; ali bogve, če se ni samo oblekla za model?! Enobarvnost je afektirana priprostost. In če vam ne postanejo že prej dolgočasne one večno sive toalete, brez barv in brez živahnosti . . . potem se varujte, kadar pade maska!

Lubin. Ne govorite o dolgočasnosti, milostiva! Gospodična Angela je slikarica. Sicer hladna lepotica . . .

a tu je že skritega ognja, ki ga razpiha Podboj in si ogreje ob njem svoje grešne kosti.

Olga . . . ki sežge Podboja in ga speče do srca, da zapleše sv. Vida ples od samih muk in ljubomornosti.

Tonin. Ali prav res, Podboj: — če ti v resnici zrasejo rožički?

Podboj. To se ne zgodi, dragi moj! Ona je čista, jaz sem izčiščen. Saj vam priznam, milostiva: ugnali ste me, da me je resnično malo sram pred vami vsemi. Čemu sem se tudi hlinil in igral skrivalnice, če sem se že enkrat odločil, da zavijem z dosedanje poti? Mari mislite, da je šlo tako lahko? Moja nevesta . . . Sicer jo brez dvoma profaniram, če govorim o nji v ti družbi . . .

Olga. N-na! Kvitiramo hvaležno!

Podboj . . . a če že ravno hočete, imejte svojo lekcijo! Jaz se namreč itak poslavljam od vas. Ne poslavljam se s sovraštvom v srcu . . . Če sem za količkaj hvaležen družbi, sem ji hvaležen zato, ker me ni mogla vsega prežvečiti, marveč je pustila še toliko prvotnega v meni, da postanem lahko nekaj boljšega . . . Še se dobi ljudi, ki jim ni treba preko strasti in greha do resnice. In četudi sem jaz prikolovratil po taki poti, moja nevesta se je izčistila v sebi, v svoji duši, in je zagledala resnico, še predno jo je moglo zavesti življenje za blodilkami — to je nemški „Irrlicht“, milostiva, če vam je beseda morda tuja! Da! Včasih je dano

človeku — tudi ženski, milostiva! — tako intenzivno duševno oko, da prodre globlje v življenje z enim samim pogledom nego kdo drugi po tisoč zmotah in ovinkih. — In jaz krenem s takim človekom z dosedanje svoje poti in vas prepuščam usodi, kakor neozdravljivega bolnika.

Olga. Ta padar je domišljav!

Podboj. Vi ste me izzivali, milostiva, oprostite! Svoje neveste ne dovolim mazati! . . . Sicer vam je vse še precej neumljivo, pa počasi se že privadite Podboju — ženinu.

Lubin. Ti si torej resno zaljubljen, prijatelj?

Podboj. Zaljubljen? Ti poznaš samo to besedo! Trenotno omamljenost, vzkipenje krvi . . . Privlačno silo med dvema spolno različnima telesoma . . . Da, tudi ta zaljubljenost je lahko močna, da mostove podira in hrame ruši; a vendar ostane površna in — minljiva, kakor hudournik po nevihti. — Ti ne poznaš besedice „ljubim“. Jaz stavim, da še nikdar nisi izgovoril ženski: „Ljubim te!“ — ker te je bilo sram, ker bi se ti zdelo prisiljeno, neresnično. Rekel si: „Rad te imam! Pojedel bi te!“ . . . ali kaj takega. A ljubezni, prave ljubezni ne poznaš. In človek je vendar že davno premagal ono primitivno živalsko ljubezen. Duševno se razvija, telesno je že prekoračil vrhunec. In ker je naravno, da je razvoj hitrejši, plod popolnejši, če med dvema bitjema ni samo telesno nagnjenje največje, temveč je tudi duševna privlačnost in sorodnost najmočnejša, je jasno, da mora

stremeti narava ravno za tako ljubeznijo, ki jamči absolutno harmonijo duš in ne spoji samo teles v minljivi strasti. In samo ta ljubezen je prava in svojega imena vredna. Vse drugo je pohotnost in vlačuganje, ali pa trenoten izbruh telesnih nagonov. A kjer se strne v taki resnični ljubezni dvoje sorodnih si duš — in magari, da je ena izmed njiju že blodila bogvekod — tam ni vstopa prevari, milostiva, tam ne rasejo rožički.

Olga (udari z nogo ob tla). Pa če vkljub temu zrasejo?

Podboj (resno): Potem so bile sanje, bil je slučaj . . . Potem ni bilo ljubezni in ni škoda, če se vse skupaj razblini. Saj je možno, da se človek moti. Ljubezen je slepa in vidi dušo tudi tam, kjer je mogoče ni. A to bi bil tragičen konflikt, ki mora vsakdo sam obračunati z njim . . . In v tem slučaju bi ne jokal za sanjami; ker — po rezultatu sodeč — niso imele nravstvene vsebine. Ko bi jo bile imele, bi ne bila možna nova kombinacija. In rekel bi: človek, če si mož, obrni hrbet in si priloži zaušnico!

Olga. Poglejte Podboja, on je v resnici zaljubljen . . . pardon: on ljubi. In že sama misel na prevaro ga razžali. Interesantno, gospod doktor, prav za res!

Lubin. Ti si naravoslovec, Podboj? In ti ne dvomiš nad seboj: — če sploh dvomiš, dvomiš nad njo! Vsa čast tvoji ljubezni! — Narava nas torej ni ustvarila za pleme . . . da bi trosili seme na cvet in na cvet? In ni ustvarila ženske za plod . . . da bi sprejela in spočela

in se zaprla in donosila? Ne! Ukazala je: poišči in potrosi in se zapri in kljoči ob nji, da donosita skupaj! — Haha, prijatelj moj! Ali se ti ne zdi, da si obrezal naravo? . , . da si ji vrgel dar pod noge, kakor ubožec, ki je preponosen, da bi sprejel cekin?

Olga (ogorčeno). To je pa surovost, če vas prav razumem. Torej nobene odgovornosti nima mož za očetovstvo, za otroka? — Vi niste človek, gospod doktor! Fej! Kdor ne čuti v sebi poklica, biti tudi oče, vsaj svojemu otroku oče, ta ni človek, ta je žival in še manj nego žival.

Tonin. Bik na gmajni — bi rekli pri nas.

Lubin. Kdo je mislil tako? Saj odgovornost vendar še ni veriga!?

Strelovka (vstopi na levi in pozdravi s priliznjenim nasmehom). Dober večer, gospoda! Če ne motim . . .

Olga. Kje imate Pepino? Ali je ne bo dol?

Strelovka. Jaz je nisem videla. Ti moraš vedeti, Maks! Ali nista bila ravno skupaj?

Maks (ki je bil ves čas tih in čudno vznemirjen, s pogledom povešenim nad šahovo desko, se zdrzne in zardi kakor otrok). Jaz? Jaz ne vem . . . Zdi se mi, da je tekla gor.

Tonin (vstane od mizice). V dveh potezah si mat, brate. Brez rešitve! Danes nisi za ta posel. — Povejte Pepini, da jo čakamo, mama! In prinesite kaj toplega! Mogoče čaja in peciva, ali kaj takega!

Strelovka. Hitro, Tonin! (Se naglo okrene in zastoka od bolečine). Oh, ta putika, ta putika! — Takoj, Tonin! (Odide zopet na levo.)

Tonin. S tabo je stvar torej resna, Podboj? Jaz ti čestitam! Bilo k sreči! In prav res: če prenese deklina vso tvojo preteklost, z današnjim škandalom vred, — potem si dobro izbral. Za tako odločitev je treba dekletu zrelosti.

Lubin (malo zaničljivo). Podboj je opravil generalno izpoved, predno je zasnubil.

Olga. Tu si prepovem vsak cinizem, gospod jezični! Prav je imel, da je opravil izpoved, popolnoma v redu je. Vi bi seveda zamolčali svojo svetost in jo peljali pred oltar kakor glavni ljubimec na odru. In ko bi potem kapalo in kapalo v srce in ji razjedalo in grizlo dušo . . . bi se konečno mogoče celo zgražali nad njo, ako bi nenadoma stala celo miljo od vas in vam bila tuja kakor zadnjemu prisiljencu . . .

Lubin. Hoho! In nazadnje bi mi še rožičke nastavila . . . in prav bi imela! Torej skesati se je treba? Vi ste dražestna, milostiva!

Olga. In vi ste smešni, doktor! Kakor bi se bila v a m že ktera udala, dokler niste zatajili svoje prejšnje ljubice? Dokler niste naravnost priznali, da je bilo vse vaše dotedanje življenje ena sama velika zmota, ki je dosegla višek lažnjivosti ravno v zadnjem razmerju? — In vi bi ne vedeli, da je to predpogoj vsaki novi ljubezni — pardon: zaljubljenosti?

Lubin. Imate prav, milostiva! Zatajiti je treba, resnično; a kesati se ni treba. Bežite! Vi nas ne poznate. Možje smo mnogo večji falotje nego si vi mislite; če tudi se mogoče na skrivnem muzate: kako neumen je vendar tak zaljubljen dedec! — Ker ve namreč niste prav nič boljše, haha . . . Ne, ne! Vse je komedijantstvo, milostiva! Sredstvo in taktika! Čemu bi se kesal, prosim vas, ko pa je bilo lepo? Če je bil užitek fin, ga lahko obnavljam še stokrat v spominu in uživam še stokrat ob njem. Zatajim ga pač, če pridem na ta način lažje do novih naslad; zakaj bi se ženiral? Čemu bi bil skrupulozen? — ko je vendar vsa umetnost zapeljevanja laž in prevara? . . . A kesanje mi niti na misel ne pride. Saj je celo glavni užitek ravno v primerjanju med dobrim in boljšim . . .

Olga. Lep konfiteor ste si zložili! Pa seveda: možje ste oblegovalci in naskakovalci, — posedati hočete. Kolikor več, toliko rajše. Od trdnjave do trdnjave; ko pade prva, naprej do druge.

Lubin. Sedaj me razumete, milostiva. Samo v toliko vam moram še izpopolniti to psyhologijo ljubezni, da ste ženske nam popolnoma enake. Sicer bi vas ne primerjal ravno trdnjavam — ker trdnjave se ne udajo rade —, tudi ne stolpu slonokoščenemu . . . ali recimo: lahko bi se vas primerjalo slaščičaricam, ki hočejo kolikor največ prodati in kolikor največ kupcem.

Tonin. In to blago bi ti potem resno imenoval — ljubezen?

Lubin. Kaj pa druzega? Ali mi prideš tudi s frazami o ljubezni, ki je večna in trajna in ne zastara in ne pozebe? — Nanje sem tudi jaz enkrat verjel . . . samo enkrat . . . In mislim, da tudi kdo drugi ne verjame več nego enkrat. Takrat, ko k luni koprni in verze kuje in ponošene šolne poljubuje, če jih je nosila izvoljenka — in naj so se ji tudi noge potile v njih kakor lymphatičnemu žandarju v službi . . . No, praksa te iztrezni in ti dokaže zmoto, ki ni samo možna — kakor pridiguje Podboj — marveč je celo nujna, neizogibna . . . kakor smrt n. pr. . . . In v vsakem, prav vsakem slučaju. Pogača te mika, dokler si lačen . . . tebe kakor njo.

Podboj. A dokler nisi sit, ne verjameš in ne vidiš te možnosti. In če je ne vidiš, je tudi ni. Tu se gre za večne čase in do konca dni . . . In ker čutim v sebi večnost ljubezni, ker sem v dno duše prepričan, da ne omahne niti za trenotek več od nje, kdor jo je okusil in našel pravi odmev ; zato tudi čisto nič ne dvomim, da je ljubezen resnica vseh resnic, kakor je ljubimkanje laž vseh laži. In zato se ji tudi brez pomisleka udam in zažgem barke za seboj . . . Ker to je edino jamstvo, da ti ni nič več do njih, če jih brez najmanjše bolesti lahko zažgeš.

Lubin. Trhlih galej ni težko sežigati . . . Podboj je zasanjal kakor mladenič v mesečini. To se včasih pripeti človeku po neki dobi nasičenja in blaziranosti... In dokler nima trdnjavskih ključev v rokah, tako dolgo

odseva večnost z njegovega čela; ko pa je tri tedne palačinke lizal, se mu zahoče četrti teden žganjcev — in večnost lopne v blato. — Laž in prevara! Opravičenje leži edino v tem, da varamo in mamimo tudi sami sebe, da smo tudi sami za moment fanatični verniki. Saj smo konečno samo igrača v rokah narave, ki izigrava naša čuvstva in slasti v svoje popolnoma vsakdanje svrhe in namene: v ohranitev rodu in plemena . . . Sicer se pa nič ne muzajte, milostiva! Z žensko je ravno tako: Metulj, ki bi frčal od cveta do cveta, pil in pokušal in srebal in se ne mogel napiti, ker mu rase žeja od cveta do cveta . . .

Podboj. No, — logičen ravno nisi. Če nas izigrava narava v svoje namene in če ji je resno s temi nameni, bi morala izigravati žensko docela nasprotno. S heterami ne doseže svojih namenov . . . Dokazal si torej samo, da ti izigravaš naravo in jo zlorabljaš v svoje namene, ki so vse prej nego naravini. Saj to je ravno ves konflikt med obema spoloma: za moža je ljubezen doživljaj, za žensko življenje. En sam korak — in ona je uklenjena za večne čase. Ker po svojem bistvu ženska ni vihrava in veternjaška in igrava — materinstvo je čednostno nad vsak dvom.

Lubin. In zakaj so potem same ljubice kroginkrog in nikjer nobene žene?

Podboj. Temu si sam kriv, moj dragi! Kakoršno hočeš, taka je ženska . . . In ker ona dobro čuti, da ne iščeš žene, temveč ljubico, mora torej za teboj. Če

si ti metulj, spremeniti se mora tudi ona vanj. Saj celo zahtevaš od nje, naj se zanemarja kot mati, da se ti ohrani kot ljubica!

Lubin. Ali so vse ženske matere? Ali so vedno matere?

Podboj. Saj jih je ravno dedec prisilil, da se odrekajo materinstvu! Ko bi mi drugi znali biti možje in očetje, bi si znali tudi vzgojiti žene in matere. Tako pa caplja ženska za nami . . . in če krenem jaz na levo, je umevno, da tudi ona ne zavije na pravo. Capljala pa je ženska do vseh zadnjih časov. Saj hodi mož z laterno naprej! In ker je on zašel v varijete in šantan, je morala tudi ona za njim. In zato je odložila materinstvo, ker v šantan ne pojde z izbuhnjeno linijo pod pasom. Tam ljubiš sloke in vitke črte . . . In tako se je zapisala Maltusu — celo sociologično podprt izgovor si je naročila — in ti postala enakovredna v boju življenja . . . to se pravi: emancipirala se je tvoje nadvlade. In posledica tega je, da noče več konkurirati s teboj samo v ljubezni, temveč tudi drugače v življenju, v zasebnem in javnem, pri delu in pri zabavi. — Sicer pa ne bo dolgo, in vsa ta zavožena ženska emancipacija si zakrči novo pot in postane resnično moderno gibanje, v katerem ženska ne stremi več za golo kopijo moža, za trmoglavo enakovrednost v javnem življenju, temveč se spomni svojega glavnega poklica — materinstva in si v njem poišče ciljev in sreče. Saj se popolnoma vzporedno že opaža tudi pri možu, da se

odvrača od don-juanstva, da premaguje svoje fantovstvo in se obrača k očetovstvu, ker tudi on se mora konečno razvijati navzgor in ne navzdol.

Lubin. Kaj briga moža očetovstvo, kadar ljubi? Kvečjemu takrat se spomni nanj — in sicer v sovražnem smislu —, kadar se mu ga je bati. Resnično je torej, da ga celo ovira pri ljubezni. Pa tudi sicer: vzemimo zakon! Spominjam se neke slike — ne vem, čegava je bila. V široki zakonski postelji ležita mož in žena. Požar, ki ju je ravnokar objemal, je ugasnil. Mož je utrujen zaspal, žena pa bedi poleg njega s skrbipolnim obrazom in s pogledom, izgubljenim v daljavo. In vidi se, da se ji podi po glavi misel kakor jezdec na konju, ki dirja preko polja in se ga vidi skozi okno. Na posledice misli, na misterij, ki se začenja to uro v nji... A jaz bi se sprl s slikarjem. Saj ni res, da že takrat misli na plod. Niti žena ne. Sicer ne zaspi kakor mož, a jaz bi jo naslikal, kako škili k njemu izpod odeje in se ne more odločiti, ali bi ga požgečkala ali ne... Haha! To bi bilo resnično življenje! — Na plod se pa spomni takrat, ko jo začenja — ovirati v ljubezni. In spomni se z nevoljo v srcu, v najboljšem slučaju z naivno udanostjo v srcu... Torej niti žena, prijatelj! In ti iščeš pri možu očeta?! Saj je rekel že Galen: Omne animal post coitum triste praeter mulierem gallumque.

Podboj. In ta petelin si bržkone ti. S tabo je treba govoriti kakor s šolarjem:

V začetku je bil nagon, živalski nagon. Celo periodično se je pojavljal, kakor pri živalih, ko je služil samo prvotnim namenom narave: ohranitvi rodu. A ko so se razvijali možgani vedno močnejše v človeku; ko je bilo telo doseglo vrhunec in se je nehalo razvijati; da, ko je začelo deloma celo nazadovati in je duša prevladala v človeku in si podvrgla telo, takrat je postal tudi spolni nagon odvisen od duše, možgan. Takrat je stopil nov faktor k nagonu ploditve: spolnost ni služila več samo njej in plemenu, temveč tudi osebnosti sami, človeku kot individuu. Takrat je izginila periodiciteta, človek si je podjarmil svoj nagon in ga izrabil v zabavo in razkošje . . . Na tej stopnji razvitka so ostali petelini kakor si ti. — Človek pa je šel naprej, duša je hotela ravno toliko participirati pri spolnosti kakor telo in še več. In takrat šele se je rodila beseda „ljubezen“. Prej je bil občutek, potem čuvstvo, konečno ljubezen. Bil je akt in trenotek, užitek in naslada; a trenotek se je širil in razpenjal, postal je čas — doba — življenje. Ljubimkanje in trubadurstvo, zaljubljenost in romantična norost . . . nastala je celo platonična ljubezen, kjer je duša osleparila telo za njegov delež in ga je skušala zadovoljiti s ponarejenimi surogati, ki so bili včasih celo smešni in protinaravni. Bila je zabloda, kakor jih je še sto in sto . . . stranpotic v razposajenost in perverznost. A ljubezen gre svojo ravno pot za ciljem . . . in četudi še ne doseže v vsakem slučaju večnosti, stremljenje gre za tem in konečno tudi zmaga — na celi črti. Kadar dosežejo duše sposobnost, razu-

mevati se v slednji kotiček, da ne ostane skrivnosti med njimi, kolikor v dveh prozornih kristalnih krogljah, ki si bliščita nasproti kakor dvoje solnc, — takrat se bosta mogla spojiti mož in žena v popolni, čisti ljubezni, ki ne bo trajala samo gotovo dobo, temveč bo živela do konca dni in ostala mlada in sveža kakor je bila prvi dan. In naj se še tisoč in tisočkrat najdejo duše in zopet zgrešijo, vedno večkrat ostanejo skupaj in se ne zgrešé, dokler konečno ne zavlada večnost ljubezni nad vesoljnim človeštvom in privede blodeče v pristan, nad katerim gori svetilnik že tisoč let . . . Prosto ti je torej, uhajati s poti v grmovje. Razvitek gre preko tebe in je že bližje svojemu cilju nego seže tvoj zasmeh... A če že hočeš, ti lahko tudi treznejše, recimo matematično podprem svojo trditev, da je cilj človeštva enoženstvo — brez ozira na obstoječe državne ali cerkvene forme seveda. Vprašaj statistiko! Narava ni ustvarila celega hleva žensk in enega bika. Rodila je toliko žensk, kolikor moških. Če torej upoštevaš, da bi bil ideal razploditve dosežen, kadar bi izvrševal to delo slednji par na zemlji, to se pravi: kadar bi slednja ženska zadostila svojemu poklicu . . . in da je to mogoče edino v slučaju enoženstva, ko se ni treba niti enemu ženskemu bitju prostituirati in zapirati materinstvu . . . potem boš razumel kažiprst narave, ki ga je postavila v enakem številu obeh spolov. — Razvoj ljubezni ne stoji torej samo pod patronanco duše, marveč je jasno začrtan že v bistvu narave in je duša samo njeno sredstvo kakor je njen stvor. Tu imaš torej sklenjen krog. Če moreš uiti iz njega, pa uidi!

Olga (navdušeno). Bravo, gospod doktor! Advokat ljubezni! Diplomo ste si zaslužili.

Tonin. Dobro, prijatelj! (Stisne Podboju roko kakor mimogrede, a se vidi, da je v zadregi in da mu je čuvstvo resničnejše nego bi pričala gesta.)

Podboj (čuti nehote tudi zadrego pred Toninom in se hitro obrne k Olgi). Aj, vi ribica! Vi ste tudi ena capljalk . . . hehe.

Olga. Sedaj bom capljala za vami, gospod doktor, za vašo idejo. Petelini naj skačejo čez plotove, jaz pojdem za razvitkom. Moj ideal je bila sicer prosta ljubezen; a ta je samo pot, iskanje, hrepenenje. Človek se je zmotil pri prvem, pri drugem, pri tretjem itd., a upal je pri vsakem . . . Saj bi bila sreča preneumna, ko bi že s prvim pogledom vjel pravega, edino namenjenega, ki bi privezal za celo življenje . . . In saj ste vi, gospod doktor, tudi . . .

Podboj. Aj, aj — prebrisanosti ženske! Mogoče vam je še malce več na tem, da se zmotite, nego da resno najdete?!

Olga. Jaz vam dokažem, doktor . . . In vi, gospod Maks, ali se ne strinjate s Podbojem?

Maks (s povešenimi očmi). Gotovo, milostiva, čisto moje misli!

Lubin (malovažno). Fraze! Kakor bi se bili vsi šele včeraj znova zaljubili . . . Kar je govoril Podboj — razvitek, cilj — magari: priznavam kot ideal. A beseda sama že obsodi stvar. Ideal je vedno nekaj nedosegljivega. Tako ga je definiral celo Tolstoj: Kakor zvezda, h kateri

koprniš, a je ne dosežeš nikoli. (Z zlobnim nasmeškom). Grau, teurer Freund, ist alle Theorie . . . Ha! Teorija in praksa? Kaj staviš, Podboj? — Ne vem natanko, kedaj je bilo, da sem odprl nenadoma vrata tvoje sobe v ljubljanskem hotelu. Takrat je bliskoma hušknila ženska za gardino in ošvrknil me je pogled — čegav pogled? Do danes se nisem mogel domisliti; a ko si stisnil Toninu roko, mi je šinilo skozi glavo . . . spoznal sem oni pogled, Podboj, danes sem ga videl . . . In kaj staviš? (Samozavestno, s smehljajem triumfa na ustnicah, glavo okrene napol proti vratom na levi, ki so se v tistem trenotku malo odprla). Recimo: en mesec, dva meseca po tvoji poroki, — če zopet odprem vrata tvoje sobe v ljubljanskem hotelu, zadene me isti pogled izza gardine... (Skozi napol odprta vrata pokaže Pepina svojo glavo na oder, ošine Lubina s kratkim pogledom ter se hitro zopet umakne nazaj. Lubin je bil med govorom nevede iztegnil roko proti nji — vse se izvrši nenadoma — tako da vsi hipoma razumejo: takrat je bila Pepina pri Podboju!)

Edenindvajseti prizor.

Prejšnji, Pepina; pozneje **Strelovka.**

Vsí presenečeni strmé z vprašujočimi pogledi v Pepino, ki je takoj nato vstopila. **Lubin** sam je onemel pred njo in se prestrašen umaknil nazaj. **Podboj** bulji vanjo, kakor bi se bal nekaj katastrofalnega. **Toninov** pogled bega brez jasnega umevanja od Pepine k Lubinu in Podboju.

Pepina (z malo zmršenimi lasmi in objokanimi očmi, a veselim smehljajem krog ust, se ozira poredno okrog, kakor bi se hotela malo poradovati njih zadrege. Potem vpraša naivno):

In vi drugi niste spoznali mojega pogleda? (Malo strožje.) Podboj, ti me zatajiš, kakor te poznam! Ali ne vidiš, da si izdan? On me je bil spoznal.

Tonin (z grozo v prepalih licih). Pepina?!

Podboj (stopi hitro naprej). Milostiva, vi ste bolni!

Olga (ga prehiti in ovije Pepini roko krog pasu). Kaj ti je, ljubica? Saj te trese mrzlica . . . Vročino ima, gospod doktor! Ali te spremim v posteljo, Pepina?

Pepina (jo odrine narahlo). Ti? — Haha, kaj bom s teboj? On, ki bi edini imel pravico do moje postelje, on me je zavrgel. Ne maram več v posteljo.

(Olga jo miri; Podboj hiti k Toninu, kateremu nekaj šepeče.)

Pepina. Nikar se ga ne boj, Podboj! Vidva sta kvit! Ali ne veš, kdo ti je bil znesel tisto kukavičino jajce, ki ga je zlegla Gizela? Tonin je bil junak! — Le podaj mu roko, Tonin! Jaz sem ga maščevala nad teboj. Računi so poravnani med vama, pobratita se!

Tonin (težko sopeč, hoče najprej s stisnjenimi pestmi na Podboja; potem se nenadoma obrne pred Pepino). Pepina! Ti si . . . za resnico? Govori, Pepina!

Pepina (s ponosnim, brezsrčnim pogledom). Za resnico, Tonin! Tukaj sedi, slišal boš še marsikaj!

Tonin (sledi voljno ukazu, skrušen do smrti in trepetajoč po vsem telesu. Tiho). Pepina!

Maks (je bil skočil in hotel planiti med oba. Ko je videl, da je Tonin povesil roke, je obstal in zakril obraz z rokama. S slabotnim glasom, kakor bi se še boril z odločitvijo). Usmiljenje,

Pepina! On je edini . . . Vsi smo tolovaji . . . On je edini . . . (Odkrije obraz in zakliče). Tam je sreča, Pepina! Primi in drži . . . Pepina! (Hoče pasti pred Tonina na kolena.)

Olga (naglo priskoči in ga zgrabi za roko, prestrašeno šepetaje). Za božjo voljo, ali pridete še vi ob pamet? Primite jo pod pazduho, da jo peljeva gor! Saj je bolna . . . (Glasno). Ali ne vidite, da je bolna? Gospod doktor, pomagajte vendar!

Strelovka (je bila medtem vstopila na levi, s čajevim servisom na pladnju. Ustavila se je pri vratih in bliskoma premerila prizor). Ta je bolna? Bič v roke, Tonin, pa bo zdrava! (Postavi posodo na mizo in servira počasi.)

Pepina (navdušeno). To je beseda! Bič v roke, Tonin, pa bom zdrava! Prisegam, da bom zdrava! Sedaj je trenotek, Tonin . . . ali nimaš biča pri sebi, Tonin? Ali vsaj palico, drobno palčico? — Vidiš, nikdar nisi imel biča seboj in zato si nesrečen. Človek koprni po biču . . . Haha! A jaz ga imam gospodje! (Potegne ličen pasji bič iz žepa in zavihti po zraku z njim). Nekoga sem hotela . . . (švigne z bičem, da zažvižga). . . . kogarsibodi . . . don Juana bi oplazila ž njim. Ha . . . ampak tu izbirati! (Meri po vrsti Tonina, Lubina, Podboja in Maksa. Pri zadnjem se ustavi njen pogled). Ti se čudiš radi Podboja, ljubček? Saj sem ti hotela povedati . . . vse sem ti hotela povedati . . . Zakaj me nisi poslušal? — Sicer je čudno: ti si grd, Podboj! Kako si me mogel premamiti? . . . Ah, seveda! Pitichinaccio iz Hoffmanovih pripovedk. Kozav si in grbast . . . Ali ni kozav in grbast, Olga? — Saj je vseeno! Pri nekaterih ljudeh

imaš pač tak občutek, kakor bi morali imeti neko skrito napako . . . karsibodi . . . Lubin ima lep nos n. pr. — ali tebi se kar zdi, da bi morala stati kumara tam.

Strelovka. Vzemi ji bič, Tonin, in jo ošvrkaj! Vzemi! Če ne, storim jaz!

Tonin (s povzdignjenimi rokami in s solzami v očeh). Reci, da ni res, Pepina! Za božjo voljo te prosim . . . Pa če tudi je res, Pepina — pozabi! Z odprtimi rokami, glej! . . . Nikdar ti ne bom očital . . .

Pepina. Saj še nisi slišal vsega. Počakaj in potrpi, vsi pridejo na vrsto. Tu poglej Lubina — on je bil prvi! Malo sram me je, Maks, ampak on je bil prvi.

Tonin (se vzravna kakor od strele zadet, roke mu omahnejo). Lubin?

Lubin (je bil edini, ki se je poslužil serviranega čaja. Ko ga je Pepina imenovala, je prestrašen poskočil, da mu je skodelica padla po tleh). To ni res, Tonin! Prisegam!

Pepina. Res je. In pred pol ure — tam pri oknu je bilo — me je zopet poljubil . . . Don Juan si jo zapiše v register, četudi ji je mogoče samo mimogrede ukradel poljub . . . zapiše jo v register in to so potem njegove gruntne bukve. Po sedmih letih, natanko na dan obletnice, je prišel in zahteval svojo posest . . . Ne dvomi, Tonin! Ali se ne spominjaš, da sem te nekdaj dražila s storijo o beraču, ki je pobral na cesti zavržen jabolčni ogrizek? Lubin je bil ugriznil in vrgel proč — in ti si pobral, Tonin! . . . A danes, tam pri oknu . . . prisegam, Tonin!

Tonin (kakor zdivjan, z dvignjenimi pestmi na Lubina). In ti si si drznil, žival? Zverina?

Pepina (hitro). Tu imaš bič, Tonin! Jaz ti posodim bič!

(**Tonin** se ruje z Lubinom; ko mu vrže **Pepina** bič, se resnično skloni za njim, a ta trenotek porabita **Podboj** in **Olga,** da ga zagrabita; **Lubin** se ves prepaden umakne v ozadje.)

Pepina (se obrne zopet proč). Ah, kako je vse to dolgočasno! Saj ni vredno besede, Tonin, čemu se razburjaš? — Olga, zaigraj nekaj! Iz „Carmen“ nekaj . . .

Olga (pogleda postrani Podboja). Saj bo menda res najpametnejše. (Sede h klavirju in začne igrati.)

Pepina (se oživi že pri prvih akordih, a hipoma zapleše in zapoje, koketirajoč med petjem z Maksom):

Ljubav doma je pri ciganih,
ne briga je zakon, ne sile vse. —
Če me ne ljubiš, ti me raniš,
če te ljubim, čuvaj se! . . .

(se ustavi pred Maksom): Ti si videl samo grešnico v meni, duša! . . . A prav si imel. Ženska, kakor sem jaz, ne sme sanjati visoko. Iztegnila sem roko in ti si me udaril po nji . . . ker nisi slutil Magdalene v meni . . . Ti si videl samo Carmen; a ko bi bil hotel dvigniti moje zaklade . . . po kolenih bi se plazila za teboj in bi ti hila hvaležna za dober pogled. Sedaj je končano . . . med sodrgo si me poslal . . . in tja sem se namenila . . .

Tonin (je bil vstal, velik in grozen, in gledal prestrašeno v Maksa). Maks!

Pepina (se hitro obrne). Seveda, Tonin! Tudi Maks! On je bil zadnji, sedaj pride sodrga.

Tonin. Tudi ti, Maks?

Maks (obupno ihteč, se vrže Toninu pred kolena). Ubij me, brat!

Tonin (drhteč v krčevitem plaču): O!... O!... (Zdrvi skozi vrata na desni.)

(**Podboj** in **Olga** se naglo približata Pepini.)

Olga. Ti si bolna, Pepina. Saj vsa goriš! Pojdi, prosim te! Pojdi gori, Pepina!

Pepina. Haha, bolna?! Pa še kako bolna!... Maks me je ranil. Potegnil me je v nebesa in potem me je vrgel dol... kako bi se ne ubila? — Ah, Olga, — ti si imela prav: v školjki ni bilo bisera.

(**Z desne poči strel. Olga, Podboj** in **Lubin** planejo prestrašeno za Toninom.)

Maks (ki je ležal plakajoč na kolenih, skoči pokonci, pa obstane — kakor okamenel od groze — z blaznim pogledom na Pepino.)

Pepina (skomizgne z rameni). Radi take bagatele... Jaz mu ne morem pomagati...

Maks (se zdrzne in zdivja za drugimi.)

(Zastor pade.)

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
GS
0 705 627
201605083
COBISS ©